

norsk FILATELISTISK TIDSSKRIFT

TIDSSKRIFT
FOR FRIMERKESAMLERE
UTGITT AV NORSK FILATELISTFORBUND

REDAKTØR: JARLE O. STENS DAL

Redaksjonens adresse:

Postboks 46 — Høvik

NR. 9

SEPTEMBER 1945

4. ÅRG.

SVERIGES FRIMERKER

(Forts. fra nr. 6/1945.)

Av ABR. ODFJELL

Kong Gustaf V's 85 årsdag

Utgitt den 16. juni 1943.

Utagget x13:

20 øre rød.

30 » ultramarin.

60 » fiolett.

3-sidig tagget 13:

20 øre rød.

Oscar Montelius, f. i Stockholm 9. september 1843, d. 4. november 1921. Han var arkeolog og kulturhistoriker. Professor ved Statens historiska Museums riksansikvar. Hans skrifter er mange og av stor verdi. Han var Sveriges største oldtidsgransker og sakkyndige.

Det svenske sjøkart — 300 år

Utgitt den 15. april 1944.

Tegning er utført av kunstneren Harald Sallberg.

Utagget x13: 3 sidig tagget 13:

5 öre grønn

5 öre grønn

60 öre rödfiolett

Det første svenske sjøkart var hva man idag kaller et seilingskart. Det ble utgitt i 1664 av admiralitets-styrmann Johan Månsson. Det beskriver Østersjøen, Finskebukta og Kattegat og hørte til Johan Månssons sjøbok. Denne var rik på detaljer og pålidelig. Ble brukt i over hundre år til navigasjon i Østersjøen. Bok og sjøkart var banebrytende for svensk sjøkartografi.

Frivilliga Skytterrörelsen 50 år

Utgitt den 22. juli 1943.

Videre opplysninger mangle

Utagget x13:

10 öre brunlilla.

90 » blå.

3-sidig tagget 13:

10 öre brunlilla.

Oscar Gustaf Augustin Montelius

Utgitt den 9. september 1943.

Detaljer mangler.

Utagget x13:

5 öre olivengrønn.

120 » rosalilla.

3-sidig tagget 13:

5 öre olivengrønn.

Poststempler: Disses antal er mange og av mange slags. For mange til å bli medtatt i dette arbeid. Kun skal nevnes at blant de moderne avstemplinger er skips- og luftpostrute stempler meget populære. Som Svenska Amerikalinjens M/S «Kungsholm»s stempel 1ste tur, 24. november 1928. På grunn av nattflygingen ble der i 1930 opprettet et eget postkontor på Malmø-Kjøbenhavnfergen med eget poststempel. Videre er leilighetsstempler, jubileumsstempler og 1ste dags stempler o.l. etterspurt av samlere.

Landstormsmarkene.

Denne utgave, hvis formål det var å hjelpe

H. K. H. Kronprinsessens forening for landstormmennenes bekledning m. m., vakte straks en diskusjon i pressen. I N. F. T. av 1916, side 160, står to interessante artikler, hvorav i den ene herr Nils Strandell forsvarer filatelen og advarer Sverige mot å komme i klasse med Albania ved en slik utilbørlig utnyttelse av samlereinteressen. Imidlertid, de kom og jeg håper at de for bekledningens skyld svarte til forventningene.

Merkene kan deles i to grupper.

Nytrykk: Det er: man tok sifferutgavens plater og trykte 500 000 sett av verdiene 2 til 50 øre, hvorav 2, 3, 4, 5 og 6 øre fikk en frankeringsverdi av 5 øre og 5 øre til bekledning. Verdiene 12, 20, 24, 30 og 50 øre fikk frankeringsverdi av 10 øre og 10 øre i tillegg.

Den begrunnelse man dengang ga for at de gamle sifferplater ble tatt i bruk var, at postverket, som hadde talt et halvt år om denne landstormsutgave, ikke hadde tid til å arbeide frimerker til dette formål, men øyeblikkelig utga denne hjelp til klær, denne særskatt på oss samlere, ved som sagt å benytte sifferplatene.

Den annen gruppe var Løsenmerkene. Her var restopplaget hos postverket. Dette ble benyttet og de forskjellige opplag ble:

1 øre løsen	— 5 + 5	opplag	126 000
3 « «	— 5 + 5	«	144 000
5 « «	— 5 + 5	«	126 000
6 « «	— 5 + 10	«	117 000
12 « «	— 5 + 15	«	81 000
20 « «	— 10 + 20	«	81 000
24 « «	— 10 + 40	«	59 000
30 « «	— 10 + 20	«	117 000
50 « «	— 10 + 40	«	69 000
1 kr. «	— 10 + 90	«	17 000
5 « posthus	10 + 4.90	«	25 000

Som tabellen viser ble det kurserende 5 kr. frimerke også omgjort til et 4.90 kr. bekledningsmerke. Postverket hadde nemlig dengang en beholdning av 90 000 5 kr. frimerker, og nå ofret postverket 25 000 av disse til bekledning — d. v. s. 25 000 par bukser eller liknende av sine kunders penger.

Papiret som nytrykkene ble trykt på var det almindelige bølgeinjetete og tagget 13. Overtrykket var blåsvart og det hele ble lite pent.

Løsenmerkene var de gamle merker, som fikk samme overtrykk som nytrykkene. De ble heller ikke pene og har intet annet ved seg enn opplaget som for visse verdier er lite.

Merkene ble solgt i serier av ovennevnte forenings sentral og distribusjonskomité. De var ikke tilsalg på postkontorene — og allikevel er denne serie ikke boykottet av alle!! Når kan frimerkesamlerne ta seg sammen?

Tjenestemerker.

Den 5. desember 1873 ble en kongelig forordning gitt om at fribrevsretten skulle opphøre fra 1. januar 1874 — videre at tjenestemerker skulle utgis og tas i bruk fra denne dag.

Årsaken til dette var at statens og kommunenes administrasjon og kontorer var vokset og en kunne regne med at det offentlige postforbruk fortsatt ville tilta, hvorfor postverket mente at dets regnskaper ble misvisende og at tjenestemerker ville muliggjøre en ønskelig portonsettelse. Dertil kom at telegrafverkets og statsbanenes store kontorer var utvidet betraktelig. Ved hjelp av tjenestemerker ville postverket vise et riktig regnskap og de andre offentlige institusjoner bli belastet egne utgifter.

De nye merker ble tatt i bruk fra og med 1. januar 1874. For lett å kunne skille dem fra vanlige frimerker ble de avlange — av dobbelt størrelse.

Ni verdier ble utgitt, derav et 1 kroners merke og ikke 1 riksdaler, hvilket den vanlige frimerkeserie dengang hadde. I 1877 utkom 4 øre tjenestemerke samtidig med 4 øre i den vanlige serie.

Tjenestemerkene er som de samtidige frimerker i boktrykk og leveres av seditrykkeriet Jacob Bagge.

Til merkenes framstilling gravertes først et urstempel i bløtt stål — uten verdiangivelse. Dette ble herdet og ni avtrykk ble tatt. I disse ble gravert åtte øreverdier og 1 kroneverdi. Av hver av disse originalklisjeer ble tatt fem fellinginger som ble satt opp under hverandre, sammenloddet og ble satt i en jernramme. Herav ble ti fellinginger tatt som ble monteret på en mahogniplate 10 x 5, hvorpå platen ble på 50 merker. Seinere når nye plater trengtes, bruktes denne plate som originalplate som i seg selv bestod av ti blokker på fem.

1.— krone verdien skulle være i to farger, derfor ble det første kronestempel halvert diagonalt, hvorefter begge halvdelene ble loddet på en plate med 10 mm. avstand. For å trykke et ark måtte der framstilles en trykkplate med 50 fellinginger av den øvre halvdel av klisjeen for den blå farge og 50 fellinginger av den nedre halvdel for den brune farge.

Omenn alle originalklisjeer er fra samme urstempel finnes der allikevel forskjell i merkenes størrelse. Høyden varierer fra 19.7 mm. til 20.3 mm. og bredden fra 34.2 mm. til 35 mm. Middelsstørrelsen er ca. 34.5 x 20. Av 1 krone merket er minimumsbredden nede i 34 mm., hvilket skyldes forskyvning av de to halvdelene. Typefeil finnes også. En almindelig sådan er, at i venstre oval er høyre krøll nede mindre enn den høyre krøll, mens de begge er ens i den venstre oval.

Av platefeil forekommer hvite flekker, brudd i rammelinjen, brutte hjørner og slitt trykk. Det hender at tallovalene ser ut som om de er presset inn, hvilket skyldes klisjeenes unnerlag som kan ha vært ujevnt.

De første trykkopplag (utenom 3 og 12 øre) var gjennomgående små, hvorfor en kan regne med adskillige trykkopplag med derav følgende flere fargenyanser.

Papiret var maskinlaget, det samme som ble benyttet til datidens frimerker. Tjenestemerker var ikke så strengt kontrollert, idet trykkeriet kunne ta papiret hvor som helst fra. Vm. var ikke nødvendig. Det maskinjortet papir ble le-

vert av Gebrüder Haesch i Kreuzau bei Düren. Det var tynt og uten Vm. Det forekommer også tykt papir. Dette skyldes at trykkeriet benyttet beskyttelsesarkene som lå oppå og under papirbunken. Papiret for de tidligste opplag var blålig, ble seinere mindre blått og gikk i 1878 over til det gullige.

Gummien var omtrent fargeløs gummi arabicum, men i de seinere opplag ble den litt gullig, hvorfor det ligger nær å anta at papirfargen henger sammen.

Perforeringen kunne på grunn av merkenes størrelse ikke bli utført av den maskin som bruktes til de almindelige frimerker, hvorfor der av firmaet Rundløf & Co. ble levert, ultimo 1873, en perforeringsmaskin til tjenestemerkenes. Denne var tagget 14. I mars leverte firmaet Øller & Co. en ny maskin tagget 13. Således var tjenestemerkenes tagget 14 fire år etter at de vanlige frimerker var blitt grovt tagget. Perforeringen passet ikk til merkestørrelsen, hvilket forklarer, at den vertikale perforering i arkets ytterste rekker kommer inn på selve merketegningen.

Tabell over antall tjenestemerker, tagget 14, leveranser og fargenyanser.

År	3 øre	4 øre	5 øre	6 øre	12 øre	20 øre	24 øre	30 øre	50 øre	1 krona
1873 11/12	468 375		73 475	89 975		52 525	140 475	236 325	77 775	37 925
17/12	gulbrun		smaragdgrønn	rødfiolet	2 561 025	zinober-rød	orange	dypbrun	karmin-rosa	ultra-marin
1874 3/2	og		44 000	45 850	dypblå	46 000	til 43 500	45 550	53 750	og orange-brun
3/3	orange		i nyanser	grå	til	i nyanser	rød- orange	i nyanser		44 150
30/5	brun			i	lysblå		65 900			
26/9				nyanser			65 500			
1875	brun			blå- fiolett	lysblå	orange- rød	gul- orange gul		dyp karmin- rosa	44 150
1876	brun		blågrønn i nyanser	rød- fiolet	lysblå	mur- sten- rød orange rød	citron gul oliven- gul	lys gråbrun		lysblå og gulbrun
1877	gråbrun	svartgrå	blågrønn i nyanser	lilla	lysblå				fiolett- rosa	blå og lys gulbrun
1878	gulbrun		blågrønn i nyanser		dypblå		rød orange i lysere	mørke- brun		blå og lys gulbrun
1879	gråbrun		blågrønn i nyanser	blå- grålig	lysblå	lys rød uklar farge	nyanser	rød- gråbrun		blå og lys gulbrun
1880	gulbrun	grå i nyanser	blågrønn i nyanser	mørk lilla			gul- orange		lys fiolett- rosa	sterk blå og gulbrun
1881	gulbrun	grå i nyanser	blågrønn i nyanser			mur- stens- rød i nyanser			rosa uren farge	sterk blå og gulbrun
Øvrige Opplag	1 265 250	1 016 850	288 500	720 550	3 211 750	229 450	2 335 400	995 000	547 900	263 550
TOTAL	1 733 625	1 016 850	405 975	856 375	5 772 775	327 925	2 650 775	1 276 875	679 425	345 625

Tagging 14.

I et foredrag som herr Nils Westberg holdt den 23. februar 1933 i Stockholms Filatelist-Sällskap om tjenestemerkenes tagging 14 behandler han også fargenyansene. Her forsøker han å klasse nyansene i kronologisk orden, hvilket jeg forsøker å gjengi i en tabell sammen med de få opplagstall som kjennes. (I Sveriges Franco-teen er der på sidene 72—77 en tabell over antall merker postverket årlig sendte ut til postkontorene i perioden 1875/1904.) Herr Westberg gjentok ved slutten av sitt interessante foredrag, at det kun var et forsøk, men da hans studier med fargenyanser er vel kjent, kan en være sikker på å ha den beste veiledning.

Som sagt, den 1. januar 1874 utkom de fin-taggede tjenestemerker med unntagelse av 4 øre som utkom den 1. januar 1877.

3 øre gulbrun. Fra 1. januar 1874 til 3. oktober 1881. Opplag 1 733 625. Den gråbrune farge er best.

Varianter: Utagget; tykt papir; venstre ovalen siste E er skadet; venstre løves høyre bakben mangler delvis; brudd på øvre ramme over V i Sverige.

4 øre grå. Fra 1. januar 1877 til 30. april 1882. Opplag 1 106 850. Den lysegrå farge er den beste.

Varianter: Utagget; tykke tall; tre punkter over Ø; lang tverrstrek på A.

5 øre grønn. Fra 1. januar 1874 til 3. juli 1884. Opplag 405 975. Den dype blågrønne farge er best.

Varianter: Utagget.

6 øre fiolett. Fra 1. januar 1874 til 4. desember 1881. Opplag 856 375. Den grå farge er sjeldnere enn den fiolette.

Varianter: Utagget; tykt papir; punkt etter Sverige er uten farge.

12 øre blå. Fra 1. januar 1874 til 11. september 1881. Opplag 5 772 775.

Varianter: Utagget; tykke tall; brudd i rammen under øre.

20 øre rød. Fra 1. januar 1874 til 4. juli 1882. Opplag 327 975.

Varianter: Utagget; tykt papir; brudd på de tre ovale linjer over G i *tjugo* — feilen finnes på merkene nr. 22 og 26.

24 øre gul. Fra 1. januar 1874 til 7. juni 1881. Opplag 2 650 775.

Varianter: Utagget; tykt papir; i høyre oval E i Tjenestefrimärke mangler; høyre oval A i Tjenestefrimärke er skadet.

30 øre brun. Fra 1. januar 1874 til 16. august 1881. Opplag 1 276 875.

Varianter: Utagget; tykt papir; venstre ytterramme opptrukket; brudd i øvre rammelinje og O i Tretio åpne nede.

50 øre rosa. Fra 1. januar 1874 til 5. oktober 1881. Opplag 679 425.

Varianter: Utagget; i venstre oval er den annen E i Tjenestefrimärke skadet; i venstre oval er I i Tjenestefrimärke skadet.

1 krona lyseblå og gulbrun. Fra 1. januar 1874 til 8. januar 1882. Opplag 345 625. Ultramarin og brun er de beste farger.

Varianter: Utagget, kjent brukt med poststempel 21. oktober 1881. 11 uttaggede merker var i Landskrona år 1894.

Tagging 13.

Som nevnt ble Øller & Co.s perforeringsmaskin tagget 13 tatt i bruk den 19. mars 1881.

Etterhvert gikk noen verdier ut og andre kom til.

2 øre orange. Fra 8. juli 1891. Opplag til 1. januar 1905 1 740 900. Variant: Utagget.

Postverket satte ned den lokale korsbåndsporto til 2 øre fra 8. juli 1891. Der ble utført en ny originalklisjé hvor punkt etter øre og Sverige er firkantet. På grunn av urent trykk er sistnevnte punkt oftest rundt. Fargenyansene er fra gul til orange.

3 øre gulbrun. Fra 4. oktober 1881. Opplag inntil 1. januar 1905 var 1 446 850. Fargen er i lysere og mørkere nyanser. Den gråbrune farge er sjelden.

Varianter: Utagget; bokstav E savnes i merkets venstre oval.

I likhet med det vanlige 3 øre frimerke skulle også 3 øre tjenestemerke vært inndradd i mai 1896. Trykningen fortsettes dog i 1897 og videre med kortere og lengere stopp. Etter postverkets beslutning av 26. april 1904 skal 3 øre tjenestemerke framdeles utgis.

4 øre grå. Fra 1. mai 1882 til 19. juni 1911. Opplag 14 243 050. Fargen er i lysere og mørkere nyanser. For ikke å forveksle 4 øre med det nettop utkomne 50 øre grå ble 4 øre fargen gjort svartgrå. Den lysegrå nyanse er den beste.

Varianter: Utagget; tykke tall; tre punkt over Ø; to punkter etter E.

5 øre grønn. Fra 4. juli 1884. Opplag inntil 11. juli 1910 var 11 771 550. Fargenyanser finnes fra blågrønn til gulgrønn. Den dype blågrønne nyanse er sjelden.

Variant: Utagget.

6 øre fiolett. Fra 5. desember 1881 til 20. november 1895. Opplag 531 450. Fargen har nyanser fra rødfiolett til blåfiolett.

Variant: Punkt etter Sverige uten farge.

10 øre rød. Fra 1. januar 1885. Fargen kan her deles inn i tre perioder. Den første var karmin og var meget lik 50 øre rød. Allerede i februar 1885 ble fargen forandret til blekrosa. Der kom dog klager over at forveksling mellom de to merker fant sted, hvorfor fargen i 1886 ble mørk karmin og en mørk nyanse av karminrosa.

I 1892 kom der en ny originalplate, hvorfor der nå er to typer, hvor forskjellen lettest finnes i tallet i ovalene. Ett-tallet har forskjell både i oppstrek og fotstrek. I den nye er begge disse mindre — kortere. Nullet i den nye type er tynt oppe og nede. Trykket er klart. Etter 1892 er fargen mørk anilinkarmin og etter 1900 er den ren, sterk karmin.

10 øre tjeneste har «øre» gravert med bredere bokstaver og med firkantet punkt over og etter Ø, mens punkt etter Sverige er rundt.

10 øre karmin. Fra 1. januar 1885. Opplag 443 000.

10 øre blekrosa, mørk og karminrosa. Fra 13. februar 1885 til 23. november 1910. Opplag 39 759 300.

10 øre anilinkarmin og karmin. Fra begynnelsen av 1892. Opplag til 1. januar 1905 var 19 516 650.

Den første karmin er sjelden.

Variant: Utagget; FR eller M er skadet i venstre oval; I skadet i høyre oval; to punkt etter Sverige og et etter Frimärke i høyre oval.

12 øre blå. Fra 12. sept. 1881 til 30. sept. 1889. Opplag 2 781 650. Fargen har nyanser fra lyseblå til blå. Den lyseblå er den almindeligste. Etter

1885, da 10 øre kom, ble behovet av 12 øre lite. Det ble inndratt i august 1889. Der var da 290 427 merker i postverket, mens 2 491 223 var brukt.

Variant: Tykke tall; bokstav A i høyre oval skadet.

20 øre rød. Fra 5. juli 1882 til 11. mai 1891. Opplag 4 237 750. Fargen er fra orangerød til lakserød i nyanser. De første er de beste. Fargen ble forandret i 1891 til blå.

Varianter: Over G i Tjugo er de tre ovale linjer brutt; den samme med linjene retusjert; bokstavene i Tjugo uten farge.

20 øre blå. Fra 11. mai 1891. Opplag inntil 1. januar 1905 var 13 426 100. Fargen var de første år lyseblå som 12 øre, men etter 1893 ble fargen mørkeblå omenn der er nyanser i begge fargegrupper. Den mattblå er den beste.

Varianter: Utagget; merkene nr. 22 og 26 har brudd i de tre ovale linjer over G i Tjugo; nr. 5 — n.o.hjørnermerke — her er venstre løve uten fotstykke; nr. 10 har i høyre oval mistet bokstavet M helt eller delvis; nr. 19 fotstykke borte unner venstre løve. Disse varianter finnes ikke på de mørkeblå merker.

24 øre gul. Fra 8. juni 1881 til 30. september 1889. Opplag 1 633 950. Fargen er sitron, gul og orange; den første nyanse er sjelden. 24 øre ble inndratt i 1889. Der var da i postverket 175 629, hvorfor 1 458 321 var brukt.

Varianter: Høyre oval mangler A i Tjenestefrimärke; høyre oval mangler I, bokstavene KE i høyre oval skadet.

30 øre brun. Fra 17. august 1881. Opplag inntil 2. oktober 1910 var 8 783 000. Fargen er gulbrun, rødbrun og gråbrun.

Varianter: Utagget; to punkt etter Sverige; to punkt etter øre; venstre ytre rammelinje rettet.

50 øre rød. Fra 6. oktober 1881 til 22. februar 1893. Opplag 1 216 400. Fargen var rosa, karminrosa, karmin og i 1892 anilinkarmin; som nevnt under 10 øre var disse to tjenestemerker nokså like i fargen og gjenstand for forveksling, hvilket igjen ga foranledning til at 50 øre fra 1893 utkom i grå farge i overensstemmelse med de vanlige frimerker som allerede i 1891 var blitt grå.

Variant: Annen E eller I i venstre oval skadet; høyre del av kronen mangler.

50 øre grå. Fra 23. februar 1893. Opplag inntil 2. desember 1911 var 2 508 150. Fargen er lysegrå og olivengrå.

Varianter: Utagget; høyre del av kronen mangler.

1 krona blå og brun. Fra 9. januar 1882 til til 26. januar 1914. Opplag 2 194 650. Fargen er lyseblå til blå og lysebrun til brun.

1 krona mørkeblå og brun. Fra 10. januar 1896. Opplag inntil 1. januar 1905 var 685 750. Den mørkeblå farge finnes i nyanser, mens den brune synes å være den samme.

Dette merke er fra en ny plate. Kjennetegn er at punkt etter Sverige er firkantet, mens punkt etter krona er rundt.

Variant: Utagget.

Poststempler på tjenestemerker er som for de vanlige frimerker, naturligvis ikke så lett å komplementere, men på grunn av størrelsen fåes hele stemplet på merket.

Provisoriske tjenestemerker av 1889.

Som følge av at den innenlandske porto ble nedsatt fra 12 til 10 øre og fra 24 til 20 øre fant disse overtrykk sted. Postverket brukte opp det meste av sine beholdninger av 12 og 24 øre tjenestemerker, idet der fra 1. oktober til 1. desember 1889 ble trykt:

201 000 av 10 på 20 øres tjenestemerker.

144 250 « 10 « 24 «

Selve merkene forekommer med fargenyanser. Overtrykkets farge var mørkeblå og svartblå. Ifølge herr Nils Strandell's interessante artikkel i N. F. T. 1910, har han konstatert følgende feil på arkets forskjellige nummer:

Nr. 1. Den høyre labb på M er forlenget til en liten bøyd strek.

« 4. Hvit flekk i ett-tallet i «10».

« 7. 17, 27 og 47: Tykk tverstrekk over T.

« 20. Den høyre labb på M er kort.

« 49. Den øverste horisontale strek i F er kort.

Under trykningen av de 345 250 tjenestemerker har slitassen vært stor. Dette har foranlediget at en rekke mindre sekundære feil oppstod etterhvert. Herr Strandell noterer 23. sekundære feil med en sjeldenhetsgrad fra 370 på 400 undersøkte ark til 20 på 400.

Variant: 10/12 og 10/24 begge tagget 14. Kun kjent i 17 eksemplarer og regnes blant Sveriges største sjeldenheter. De er stemplet Vesterås, oktober 1889. Begge er kjent med omvendt overtrykk.

Av omvendt påtrykk utkom 100 eksemplarer av hvilke 50 stemplet Lund 26. desember 1889. Av FR:MØRKE er kun et eksemplar i hvert ark av begge merker kjent.

10 øre i mørkeblått overtrykk på 6 øre tjenestemerke. Denne variant skyldes at to ark 6 øre var kommet blant 12 og 24 øre merkene som skulle overtrykkes. Feilen ble oppdaget, de to 6 øre-ark ble brent — unntagen 4 merker som fantes i 1911 (?) i Stockholm. De ble alle kjøpt av friherr Lejonhuvud. Dette feiltrykk kan vel ikke regnes som vanlige tjenestemerker.

Der finnes et essay 10/6 øre med svart overtrykk.

Samtidig som Gustav V's nye frimerker utkom, kom også nye tjenestemerker ut i 1910. Det er verdier fra 1 øre til 5 kroner. Tegningen er av professor Olle Hjortsberg og trykningen utførtes av Jacob Bagges Sedeltrykkeri. Papiret er fra Klippans Pappersbruk. Det var først Vm. krone, seinere ble papir med diagonale bølge-linjer brukt. Perforeringen er 13. Opplagets størrelse er sikkert stort for alle verdier.

(forts.)

*Forespørsler til tidsskriftet må
alltid vedlegges SVARPORTO!*

DANMARKS FRIMERKER

Av lektor M. HAUGE

(Forts. fra nr. 7-8/1945).

V.

De danske vannmerker

Før jeg går over til å behandle de enkelte danske frimerker og frimerkeserier, er det muligens praktisk å omtale de danske vannmerker. Denne sak er forholdsvis enkel, da det danske postvesen kun har brukt 4 forskjellige vannmerker, nemlig: *Lille krone* (vm 1), *stor krone* (vm 2), *ny krone* (vm 3) og *korsvannmerket* (vm 4). Mellom de 3 førstnevnte vannmerker er det riktignok liten forskjell, kun mindre avvikelser i form og størrelse av kronemotivet.

Merkelig nok er de avbildninger av de danske vannmerker som finnes i Kjøbenhavn Philatelistklubs jubileumsskrift temmelig avvikende fra det bilde jeg selv har dannet meg av dem, og fra de tegninger som finnes i vanlige kataloger. Så vidt jeg forstår kan jubileumsskriftets gjengivelser ikke være riktige. Jeg kjenner ikke formen igjen på kronevannmerkene og korsvannmerkene er gjengitt som *hvite kors på svart bunn*. Det må da være naturligere å framstille vannmerket som svarte kors på hvit bunn. Jeg holder meg til de tegninger som finnes i AFA 1943, idet jeg går ut fra at de kommer originalen så nær som mulig, og disse tegninger blir da:

Vm. I
lille Krone

Vm. II
stor Krone

Vm. III,
ny Krone

Vm. IV Kors

Det første vannmerke (vm 1) kaller danskene *«lille krone»*. Det er også det minste vannmerke. Vm 1—3 består av en meget enkelt tegnet krone: nederst en oval, over den to «vinger» som utbrer seg oppover, og på toppen et kors. I vm 1 er både høyde og vingebredde 8 mm, men ovalen nederst er forholdsvis mindre enn i vm. 2, og det virker derfor smalere og høyere enn det siste.

Det første vannmerke finnes på alle eldre skillingsmerker til og med utgaven 1857 (utgaven med bølgeformede bunnlinjer). Men 4 skilling av denne serie opptrer både med vm. 1 og vm. 2. Vi må derfor kunne holde disse to vannmerker fra hverandre. Imidlertid er dette ikke så vanskelig. For det første er vm. 2 større, idet både bredde og vingehøyde er 10 mm. For det annet er ovalen forholdsvis bredere enn i vm. 1, slik at vm. 2 virker bredere. Hvis man er i tvil om vannmerket på 4 skilling 1857, kan man jo sammenlikne det med vannmerkene på utgavene før og etter 1857.

Vm 2 ble tatt i bruk i 1857 og var enerådende til 1896. I dette år opptrer frimerkene både med vm 2 og vm 3. Vi må altså også kunne skille fra hverandre disse to vannmerker. Men dette er heller ikke så vanskelig når man har fått litt øvelse i å finne og identifisere de danske vannmerker. Vm 3 kalles «ny krone». Høyden er ikke mere enn 10 mm, men vingebredden er 12 mm, og da ovalen er så kort at den nærmer seg til en sirkel, kommer vm 3 til å virke betydelig bredere og nedentil meget smalere enn vm 2. I vm 3 ser det ut som vingene strekker seg mere utover, nettop på grunn av de nevnte forhold.

Vm 3 ble i 1913 avløst av vm 4, «korsvannmerket».

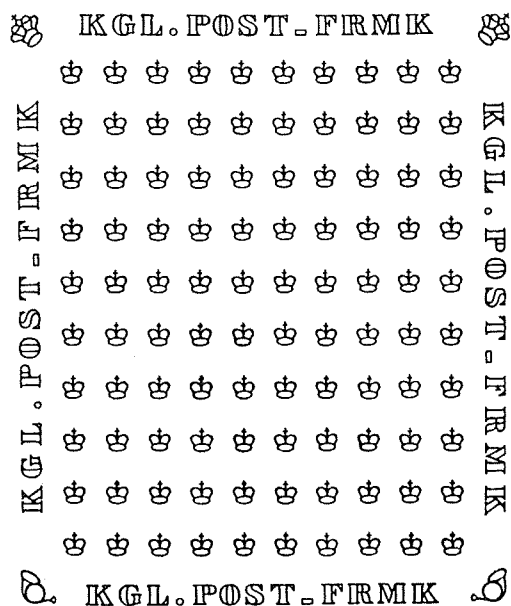
Vannmerker av kronetypen har således vært i bruk i over 60 år, og det har naturligvis i denne tid ofte forekommet at man har måttet ombytte eller reparere noen av kronene. (Kroner har jo i det hele ikke vært så faste av seg i det siste 100 år!). Som følge herav kan man finne vannmerker som avviker ikke så lite fra normalen. Det skal særlig gjelde vm 2. Av dette vannmerke skal finnes former som har mindre oval enn det egentlig skulde ha, slik at det nærmer seg vm 3. Dette siste hadde — i et hvert fall i den første tid, og det er den som har praktisk betydning ved vannmerkestudier — et temmelig konstant utseende, og hvis man har for seg et vannmerke som minner om vm 3 uten å være helt typisk, kan man gå ut fra at vannmerket er vm 2.

Formen til disse vannmerker ble laget av en tynn metalltråd, og det er derfor ikke så underlig om vannmerkene av og til får en noe uregelmessig form. Jeg er også kommet over helt deformerte vannmerker.

Når vi ser bort fra de 5-kroners merker som gjengir Hovedpostkontoret i København, er de danske frimerker trykt i ark på 100 frimerker, og kronevannmerkene var innstilt slik at de normalt skulde gi ett vannmerke på hvert frimerke. Men heri kan det være avvikelser. Ved forskyvning av vannmerket i papiret eller forskyvning av papiret under trykningen kan det oppstå frimerker med to halve vannmerker eller frimerker helt uten vannmerke. Det siste er vistnok alltid hjørneeksemplarer.

Hertil kommer at de danske frimerker inntil 1913 kan opptre med *randvannmerke*. Rett ut for det rektangel som ble dannet av 10 x 10 frimerker, finnes på alle fire sider som vannmerketekst: *KGL. POST-FRMRK.* Denne tekst går

parallelt med og ikke langt fra den ytterste perforering. Men teksten er noe kortere enn sidene i frimerkerekantlaget, og i de derved framkomne ledige hjørner er det øverst, til høyre og til venstre, anbragt en krone, som forøvrig er noe mere fullstendig tegnet enn kronen i selve vannmerkene, og nederst i begge hjørner et posthorn. Hvis ulykken eller lykken — etter som man tar det — er ute, kan man oppleve forskjellige varianter av disse rand-vannmerker, men ofte treffer man ikke på dem. Det er i hvert fall ikke mange som har forekommet i min praksis. Vannmerkene på et helt frimerkeark kommer da til å se slik ut:

Sterkt forminnsket gjengivelse av vannmerkene på et ark frimerker.

Da vm 4 ble tatt i bruk i 1913 falt rand-vannmerkene bort. Til gjengjeld fikk frimerkearkene på sin forside en nesten sammenhengende ramme av ca. 5 mm lange, tettstående og parallelle linjer. På de to vertikalsidene ligger de vannrett, og på over- og undersiden står de loddrett. Myser en litt med øynene ser det ut som om disse små staver danner et fargebånd omkring og et par mm utenfor frimerkene på alle fire sider. Strekene har samme farge som frimerkene selv. Det beste inntrykk av denne rammen får en av et hjørneeksempel eller en hjørnebokk som har hele kanter utenfor den ytterste perforering. En

slik firkant gjengis nedenfor i omtrent naturlig størrelse.

Hensikten med et slikt randtrykk er å beskytte randeksemplarene i trykkformen mot den slitasje som de er særlig utsatt for, likesom de også skal hindre at frimerkearkets kanter — utenfor frimerkene — blir brukt på illegal vis. Randtrykket skal også hjelpe til ensartet fargning av trykkarket.

På merker som trykkes i kobbertrykk, blir det til randtrykket anvendt boktrykk.

I hver av arkets fire hjørner finnes et tall og bokstav utenfor randtrykket. Tallet angir papirfabrikasjonens nummer og er det samme for den fabrikasjon som svarer til 180 000 ark à 100 frimerker. Noen nevneverdig hjelp for studier gir imidlertid ikke disse fabrikasjonstall. I samme trykkopplag kan nemlig finnes flere fabrikasjonsnummer, og et og samme fabrikasjonsnummer kan påvises på forskjellige trykkopplag. Hertil kommer at randtrykket kan være endret ved nytt påtrykk, og regnskapsmessig kan derfor et ark være oppført i en annen fabrikasjon enn der det egentlig hørte hjemme.

Bokstavet etter tallet er kontrollbokstav som angir den person som utførte trykningen.

Randtrykket har jo intet med vannmerker å gjøre, men det er jo ganske naturlig å omtale randtrykket i forbindelse med rand-vannmerket.

(forts.)

Redaktør for tidsskriftet.

Stillingen som redaktør for Norsk F. T. skal besettes straks. Reflektanter anmodes om snarest å henvende seg til Norsk Filatelistforbunds formann, dr. Per Gellein, Holmenkollvegen 10, Smestad, hos hvem nærmere opplysninger kan innhentes.

Forretningsfører for tidsskriftet.

Stillingen som forretningsfører for tidsskriftet skal besettes straks. Reflektanter anmodes om snarest å henvende seg til Norsk Filatelistforbunds formann, dr. Per Gellein, Holmenkollvegen 10, Smestad, hos hvem nærmere opplysninger kan innhentes.

Ad NORGESKATALOGEN, HÅNDBOKA OG NORSK FILATELISTISK TIDSSKRIFT

Av GOTTFRIED CASPERSEN

For hvert år siden vi fikk vårt tidsskrift har katalogkomiteen ønsket kritikk over sitt arbeid, og de har også fått den.

Nå er det vanskelig å gjøre alle tillags, men en ting er sikkert, og det er at kritikken bør være på sin plass og til katalogens beste.

Den etterkritikk jeg nå kommer med kan kanskje virke hard, men jeg mener den er på sin plass.

Det første som jeg vil kritisere er klisjeene. De er nemlig ikke som de bør og skal være, spesielt fra nr. 16—31 samt Oscar II 1.—, 1.50 og 2.—.

Jeg er fullt oppmerksom på at de sinkklisjeer som benyttes er surrogat mot det kunsttrykkprodukt våre frimerker er. Disse framstilles ved kobbertrykk, så det kan derfor ha sine vanskeligheter å få så rene og brukbare avtrykk i katalogen at det kan tilfredsstille oss spesial-samlere.

Nå har jeg den tro at det firma som utfører klisjeene har det for travelt. Det benytter lange etsetider istedet for korte, og følgen av dette er at tynne linjer unnerettes og skarpe hjørner blir runde. En kan flere steder se hvor linjer er falt av på grunn av for lang etsetid. Det er med andre ord et arbeid vi filatelister ikke er tjent med for Norgeskatalogens vedkommende.

Når jeg nå har sagt min mening om klisjeer skulle det være på sin plass å se hva vi som arbeider med typer hittil har av hjelpemidler.

La oss ta lupen og se litt på nr. 18, 3 skilling posthorn Norgeskatalogen for 1940, vi kan ta type I.

Der åpner det seg for oss et felt med hvite og svarte prikker, så det er meget vanskelig å gjette seg til hvilken type det er.

Vi kan så se på samme merke i «Norges frimerker 1854—14». Der møter oss nærsakt det samme billede, men det virker bedre på avstand.

Deretter kommer så de nye strekkklisjeer i Norgeskatalogen med runde hjørner som ovenfor omtalt.

Ser vi så på Jellestads typer i større og klarere format, så er også de avvikende fra den opprindelige type.

Vi som arbeider med typer føler oss derfor usikre og de fleste av oss har ganske sikkert typer som er feil innsatt på albumbladet.

Nå må leserne imidlertid ikke tro at dette er en feil fra den som har fotografert eller tegnet typen. Nei, det arbeid er nok i sin skjønneste orden.

Spørsmålet blir da om disse feil kan rettes slik at vi kan få de hjelpemidler vi er tjent med? Det tror jeg sikkert, men da må klisjeene være så store at alle hjørner kommer skarpt fram.

La typen bli minst 10—12 mm. i høyde.

Er plassen liten, klipp så loddrett gjennom ø i øre, og ta vekk nedre rammer.

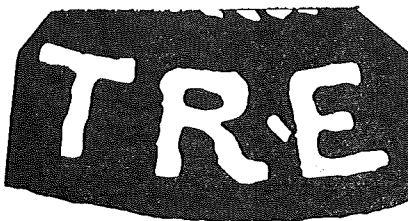
Her sees et bevis på min påstand:

1

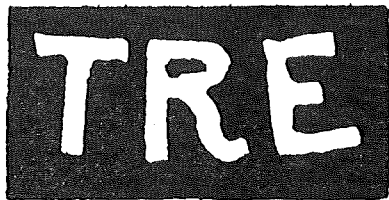
1

2

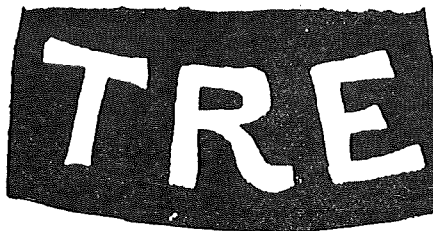
2

3

3

4

4

Norgeskatalogens klisje utført i raster.
Norgeskatalogens klisje utført i strekkklisje.

Jellestad i Norsk F. T. utført i strekkklisje.
Min egen tegning utført i strekkklisje.

Noen forklaring skulle være unødvendig, for leseren ser sikkert at alle er forskjellige, se bare på den dårlige gjengivelse fra Norgeskatalogen. Likeledes virker Jellestads type helt fremmed, R'en er helt missslykket.

Min personlige mening er at det vi hittil har fått hjelpemidler for å bedømme de før omtalte merker, det er ubrukelig.

Den fotografiske gjengivelse beviser det.

På samme vis kan hver av de omtalte typermerker demonstreres.

Tro ikke, selv om vi for framtiden engang får slike rene og klare typetegninger, at arbeidet skal gå lett og fint for seg. Nei, god hjelp blir det, men selve frimerket kan forandre karakter. Ved større opplag blir klisjeene slitte, typen blir tynnere og det kreves lang tid for å bedømme disse vanskelige og interessante frimerker.

For det annet så er det ordene retusjert, retusjer, oppgravert og oppgraveringer som det sjongleres med, og det er sikkert mange som ikke vet forskjell.

I katalogen for 1944 står følgende: «Av oppgraveringer og retusjer fins mange, hvorav noen er nevnt i katalogen. En slitt klisje som er utbedret kalles oppgravert, mens en skadd klisje kalles retusjert når den er reparert.»

Av dette skal en bli lite klok. En må på dette område få faste og sikre betegnelser, og det får vi også hvis vi bøyer oss for kjennsgjerningene. Jeg vil her bemerke at det er teknisk umulig å retusjere en kobber- eller stålklisje.

Hvilken forandring vil klisjeen få om den ble behandlet med en pensel eller blyant?

Med andre ord «alt som er utført for å forbedre en kobber- eller stålklisje er en oppgravering.»

Retusjeringer er den eller de forbedringer som utføres på en litografsten. Denne sten er helt plan, og våre frimerker framtrykkes her på tørre og fettholdige felter. De tørre felter mottar farge og de fettholdige felter skyver fargen fra seg. Er der så på frimerket et eller annet sted som har for meget farge, retusjeres dette på stenen ved å pålegge et fettlag. Er det et lyst felt må stenen retusjeres så stedet blir tørt og mottar farge.

Dette skulle være en så grei og liketil forklaring at jeg håper at katalogkomiteen og spesialsamlerne for framtiden vil benytte ordet «retusj» merkbilledet er forbedret i sten-trykk, og oppgravert» når merkbilledet er forbedret i kobbertrykk.

Jeg erindrer en tabbe jeg så i Norgeskatalogen for få år tilbake. 7 skilling stod benevnt «retusjert» og det samme merke overtrykt 30 øre stod benevnt «oppgravert.»

Denslags vil vi naturligvis ikke se heretter, og heller ikke det meningsløse at det står etter et merke f. eks. «flere oppgraveringer og retusjer kjent.»

Nå skulle vi være på rett veg med disse benevelser, men det kan komme innsigelser. For å imøtegå disse må vi tenke oss satt tilbake en 60—70 år til det trykkeri hvor frimerkene blir framstilt.

På et bord ligger platene for frimerkeframstillingen. De siste avtrykk er ikke bra, enkelte er fargetette, så det må rettes. Platene blir vasket godt med parafin, men ennå er enkelte klisjeer ikke tilfredsstillende. Trykkeren tenker

kanskje på den siste levering da han fikk klander for sitt arbeid, og nå må det derfor bli pent.

Vi ser han bøyer seg over platen og leter etter feil, ser på siste avtrykk og sammenlikner. Der tar han en graverstikkel. Han setter stiklen på klisjeen og trykker stiklen fra seg. Han oppgraverer. Men — nå tar han en nål og denne fører han til seg. Med andre ord, han riper i klisjeen, og her kan det oppstå en tvist. Er klisjeen oppgravert eller er den rippet?

Vi har nemlig merker som tyder på det, men under begge framgangsmåter kommer verktøyet ned i klisjeen, så vi kan trykt benytte ordet «oppgravert» når det gjelder kobbertrykk.

Er en klisje reparert, vel, så heter den «reparert». Det kan forekomme at en klisje har fått en støt så det danner seg et hvitt felt. Den blir da «reparert» ved at hullet fylles med et eller annet stoff så klisjeen blir plan.

Det tredje er prislister over par og blokker. Denne prisliste er altfor lang. Etter min mening bør det kun prises merker i par og blokker hvor det finnes typer, altså ulike merker. Å prise blokker hvor det bare fins en type — det er jo det rene nonsens. Det har ikke noe med filateli å gjøre. Nå vil katalogkomiteen og blokkssamlere si at det samles så meget på blokker. Det kan så være, men det er jo en helt privat samle måte. En kunne være fristet til å tro at blokkssamleren av idag skal ta igjen det forsømte. Mine ærede blokkssamlere er 60—70 år for sent ute. Jeg vil henstille til katalogkomiteen at den sløyfer priser for par og blokker, stemplet og ubrukt, hvor det kun er en type.

Er katalogkomiteen oppmerksom på at par og blokker ikke er utstillingsberettiget når merket framkommer bare i en type?

Nå vil naturligvis blokkssamlerne uttale at det er pent i et album. Det kan så være, men la meg sitere noen ord som stod i Festfilatelistisk tidsskrift — (det var nemlig så treffende). Det stod at man burde samle 9 blokker og utta det midtre merke. (Meget sjeldent.)

Det er sikkert mange av oss som hører disse ord: «N. N. har en fireblokk av det eller det merke (anno 1939) og det skal være så sjeldent.» Hertil er å merke at prisen er den samme for hvert merke i en fireblokk, altså: prisen kan ikke forhøyes om det er en fireblokk, det blir kun katalogpris. (NB. hvis det ikke er typer.)

Med hensyn til blokker hvor det er typer, så kan de aldri bli store nok. De kan vise oss spesialsamlerne meget av interesse.

Jeg erindrer en stor blokk jeg så i Oslo for noen år tilbake. Det var nr. 53 pl. IV ubrukt. Den var kommet fra Bergen. Og her har sikkert Jellestads lupe vandret over denne så interessante blokk og i denne funnet løsningen eller begynnelsen til den store oppdagelsen som skulle gi oss plate IV rekonstruert. Var ikke denne blokk holdt hel tror jeg vi ennå i mange år var henvist til de to typer, mens vi nå har fått 8 typer i denne så interessante plate.

Det fjerde er «Førstedagsbrev» jeg vil si noe om. Brev med hele serier er ikke filatelistiske. Det er overfrankering, et kunstprodukt. Hvem vil i almindelighet benytte en hel serie på sine brev? Nei — vi holder oss innenfor rammen av det som er helt nødvendig. Men — etter katalogen må vi overfrankere, ellers er det ikke noe. Her må det være noe galt.

På De. No. La. utstillingen var det en brev-samling (vel den største og rikholdigste som hittil er kjent) som samlet stor interesse. Hvis der i denne samling var førstedagsbrev med en hel serie av f. eks. Maud eller andre hele serier, altså overfrankerte brev, ja — da må vi bøye oss for dommerne, for denne samling ble belønnet med gullmedalje. Men da må vi for ettertiden overfrankere når det utkommer serier, ennskjønt det ikke er filatelistisk og lite tiltalende.

For det femte, og det er et vanskelig emne, vil jeg berøre spørsmålet om merker med eller uten gummi for ustemplete eller ubrukte frimerkers vedkommende. Jeg minnes noen ord fra dr. Anderssen: «Gummien på de ubrukte merker skulle vaskes av for å bevare dem.»

Disse ord har jeg mange ganger tenkt på, særlig etter at jeg har fått et ark i bitevis. Kommer ubrukte merker fram i varme, så er det krøll og buktninger med en gang. Jeg tenker også på dem som har fått sine ubrukte merker fastklebet til albumblad og ergelsen ved det. Denne risikoen tar naturligvis alle som samler ubrukt, særlig de på Vestlandet, hvor det ofte kan være fuktig klima, og av den grunn må være meget forsiktig. Det er benevnelsen ubrukt — ustemplet jeg mener bør diskuteres. Er det et eksemplar ustemplet som har hel, pen gummi så er det ubrukt. Er det et eksemplar ustemplet uten gummi, bør det benevnes ustemplet. Dette var et avsnitt utenfor katalogen. Min mening er at ustemplete merker er for lite påaktet. De ligger minst 90 % opptil de ubrukte, om ikke 100 %.

Det sjette er at jeg ikke liker at katalogkomiteen smykker seg med lånte fjær. Det er ikke katalogkomiteen eller O. F. K. verdig. Jeg tenker nå først på den store oppdagelse hvorved det ble bevist at Nr. 37 er utført i to trykninger slik at den må deles i to plater, første og annen gangs oppgraving.

Denne store og interessante oppdagelse er ikke gjort av noen fra katalogkomiteen. Den som har æren av dette arbeid er herr O. Th. Urdahl, Fredrikstad.

Det koster da så lite om komiteen ofret noen linjer på denslags store oppdagelser i forordet, meddelte hvem oppdageren var og ikke smykket seg med denslags som den selvfølgeligste ting.

Når jeg skriver om dette merke vil jeg bemerke at jeg syntes det er meget bemerkelsesverdig at når Nr. 36 blir oppgravet så blir det Nr. 37.

Og når dette Nr. 37 nok engang blir oppgravet så skulle det etter den foregående forandring hete 38???

Det er også noe ved katalogen 1944 jeg vil bemerke.

Det står nemlig på side 4, siste del, øverste avsnitt følgende: «Opplagstall og utgivelsesdata har komiteen ikke hatt anledning til å kontrollere, de er uforandret fra fjorårets utgave.»

Ikke desto mindre er det en forandring på side 25 øvre avsnitt og som etter min mening var 1944 katalogens største forandring.

Det står nemlig: «a Vinrød (D) (Vm II og III) (ca. 2 700 000) 65.00 2.00.»

Og hva stod der i 1943 katalogen? Jo — der stod det for samme merke: «a Vinrød (vannmerke B1 og B2) (ca. 300 000) 60.00 2.00.

Med andre ord PLIIa har fått sitt opplag for-

høyet med 2 400 000. Hvor har komiteen fått det fra? Og hvorfor er prisen den samme?

Nå vil jeg følge leserne med til en konkurranse i O. F. K. i 1939. I denne konkurranse var det en avdeling som skulle vise «hvor langt den filatelistiske forskning var nådd på dette felt» (fra skilling Posthorn til og med 20 mm. utgaven).

Undertegnede var med på denne konkurranse, (mit eksponat var ferdig, idet jeg hadde tanken om å bli med på verdensutstillingen i London. Jeg hadde mottatt program fra herr Abr. Odfjell, alt var klart, men så kom krigen.)

«20 mm.» var mottoet til mit eksponat, og jeg tror den mest fyldige 20 mm. samling til den tid, med alle plater, typer, vm.stillinger, fargeflekker, platefeil og oppgraveringer. Alt var avtegnet, flere hundre illustrasjoner, oppdagelser til to nye plater (hvorav den ene pl. VIII er kommet med i katalogen med hine 4 typer).

Denne studiesamling beviste at 10 øre Moestues papir ikke var den sjeldenhet som katalogen forklarte, nemlig 300 000 for 53 II a.

Med det materiale jeg gjennom årenes løp har unnersøkt viste det seg at ved prosentvis beregning kom 53 II a opp i ca. 2 700 000 og en meget liten promillesats har vm. Moestue I. Dette var anmerket i eksponatet.

Det ble imidlertid enstemmig kassert uten et ords bemerkning. Jo, det ble sagt noen ord av formannn: «Det passet bedre til en verdensutstilling.» (Sprøyt). Først kasserte et eksponat og siden komme med en slik uttalelse.

Det så faktisk ut som det var personen som ble bedømt og ikke frimerkene, for en av dommerne uttalte følgende etter møtet: det er jo bare De som kan framvise noe sådant.»

Når nå katalogkomiteen benytter opplysninger fra dette (kasserte) eksponat til katalogen, da mener jeg det er berettiget at den meddeler hvor den har fått dem fra.

Det er også en ting jeg vil spørre om med hensyn til utaggede par. Jeg har nemlig hørt at i et trykkeri var det en som benyttet en given anledning til å få anbrakt et kassert trykk i askeskuffen istedet for i ilegget. Er dette riktig? Hvis så er, er det da berettiget å katalogisere tyvegods til høy katalogpris?

Nå må ingen av leserne tro at jeg ikke beundrer det store arbeid som blir nedlagt i katalogen. Vi må huske at katalogen bare er fra 1929, og alle de kataloger som er utkommet har hatt forandringer. Avsnittet for vm stillinger er beundringsverdig i høyeste grad, og vi må håpe at den tid vil komme da det kan tilføyes prosentvis sjeldenhetsgrad.

Men som framholdt, så er det flere ting jeg mener kan forbedres.

«HANDBOKA»

Det arbeid som de herrer J. Jellestad og Dan Thune-Larsen har påtatt seg er en meget stor oppgave: Å samle alt om Norges frimerker i en bok.

Jeg tror sikkert en stor prosent mener å kunne finne alt om norske frimerker, så vi heretter skulle slippe å holde foredrag, demonstrasjoner eller komme med opplysninger om nyheter av filatelistisk verdi. Alt kommer til å bli klarlagt i Håndboka.

Selv var jeg av den mening, men fant det helt utenkelig. Å orspurte derfor Jellestad og fikk

det svar at «Håndboka skal være en hjelper for dem som ønsker å studere videre.»

Hadde det vært så at alt skulle klarlegges ville verdien av mitt restopplag av boken om «Centraltrykkeriets utgaver 1883/85» vært lik 0 og et følelig tap.

Nå er jeg blitt forespurt av herr Jellestad om å få noen av denne boks klisjeer til utlån, hvilket jeg har lovet.

I tidsskriftet henstillet forbundets formann, herr Per Gellein, til alle å være med å gi opplysninger om alt hva der vites om norske frimerker.

Hertil vil jeg svare at det gjør ikke unnertegnede og det av flere grunner. For det første vil jeg opplyse at jeg har manuskripter ferdige til flere, jeg kan godt si avhandlinger. De har ligget og ventet på papir. Det er resultatet av flere års studier, inkludert flere hundre tegninger.

Dette vil ikke forhindre at jeg kan gi opplysninger til Håndboka i store trekk av de publikasjoner eller de spesialstudier jeg har ferdige og som nå vil komme. Men — å gi alle opplysninger det gjør jeg ikke, om det enn skulle bli utfrysning eller hva det heter, hvilket jeg ikke tror.

At Håndboka vil bli en gledelig tilvekst til vår faglitteratur er hevet over tvil, men klisjeene må være så rene og klare at typene kan uttas med endel øvelse, altså bedre enn Norgeskatalogens klisjeer for typemerkenes vedkommende.

Så var det vårt tidsskrift.

Om det tror jeg det bare er en mening. Det er et organ vi alle er glad i. Det som er det sørgelige er at ikke alle har kunnet få det på grunn av papirmangelen. Redigeringen er førsteklases.

Det er virkelig sårt å høre at vårt tidsskrift ikke orker å belaste budgettet med de klisjeer som bør være med ved nærsagt alle artikler om studier og til forklaringer.

Når vi alle er fornøyd med vårt tidsskrift, hvorfor ikke da forhøye kontingenten? Vi er jo så få samlere i forhold til det store utland, så opplaget må være veldig skal det makte å gi oss de klisjeer som bør være med.

Jeg ville ønske vi kom så langt at artikler som f. eks. Jellestads siste, hvor pl. IV er omskrevet og demonstrert, at denslags stoff burde kunne honoreres. Nå vil sikkert mange korse seg, men — det er min oppriktige mening. Denslags bør da påskjønes? Skjønt jeg vet at Nork F. T. ikke makter det. Eller skal Norsk F. T. være et veldedighetsorgan for våre studie- og oppdagelsesforfattere? I all framtid?

Nå tenker sikkert leseren at alle og alt skal honoreres. Langt ifra. Om en eller annen finner en platefeil, en oppgraving, et nytt stempel eller liknende, det regner jeg ikke som noen filatelistisk avhandling. Jeg mener de virkelige artikler såsom Jellestads siste.

La oss tenke oss om, kjære spesialsamlere uti filatelien.

Hva har de herrer dr. Justus Anderssen og J. Jellestad (for å nevne et par) gitt oss av kunnskaper. Og hva har vi gjort og gitt igjen? Vi har formelig suget næring og opplysninger gjennom mange år til videre studier og resultater, til personlig hygge og tilfredshet. Vi har forøket våre samlinger kvantitativt og kvalitativt. Våre merker er forøket i verdi til millioner av kroner. Dette skylder vi bare oppdagernes artikler. Og hva har disse forskere igjen?

Dr. Justus Anderssen ofret hele sin legepraksis på filatelies alter. Og hva fikk han og hva får de andre av våre forskere igjen? Jo, de får berømmelse, diplomer, medaljer og en masse korrespondanse. Men vi får kontantene.

Her mener jeg at vi spesialsamlere bør gjøre noe igjen, som en takk for alt hva vi har mottatt gratis. Vi står nemlig i stor gjeld til våre forskere og oppdagere. Jeg husker i farten Stian Sanness, Einar Osc. Schau, C. M. Henriksen, Soot-Ryen, Odffjell og Jellestad i spissen.

Jeg har den tanke og den tro at vi som spesialisierer de norske frimerker og typer disse, vi burde vise vår takknemlighet ved å overrekke vår alles venn Jellestad en æresgave. Jeg tror sikkert at vår forbundsformann, herr dr. Per Gellein vil hjelpe til med denne innsamling til æresgaven.

Dette var meget på en gang, og om der er mange imot eller for de tanker jeg har framkastet vil tiden vise.

NYTT NORSK FRIMERKE

Poststyret meddeler at der den 22. ds. vil bli utsendt et nytt frimerke i verdien 20 + 10 øre. Merket er utgitt i anledning av 80-års jubileet for stiftelsen av Norges Røde Kors og tillegget tilfaller denne institusjon.

Merket er i 1½ frimerkestørrelse og er tegnet av Helge Th. Kittelsen. I sitt anlegg og sin utførelse er det dessverre svært likt de plakatmerker Damsleth tegnet i sin glanstid. Det forteller ikke noe om hvilke oppgaver det norske Røde Kors arbeider med eller hvilke krefter som har båret det fram til den enestående posisjon det har idag. For den saks skyld kunne dette merket like gjerne sett dagens lys i — Kroatia.

Stanley Gibbons, London.

Fra dette kjente engelske firma, utgiverne av Stanley Gibbons katalogen og Gibbons Stamp Monthly, har vi mottatt meddelelse om at firmaets lokaler i London bare ble ubetydelig skadet unner krigen. Derimot ble trykkeriet, som ligger i Plymouth, totalt ødelagt unner to store bombeangrep. All sats og klisjeer for katalogen ble tilintetgjort og flere tonn frimerkealbum brente opp. Til tross for dette har det lyktes Stanley Gibbons å få utgitt katalogen! Firmaet uttaler i slutten av brevet sin glede over at vårt land er blitt befridd og sender sine hilsener til alle norske frimerkesamlere og handlere.

nyheter

Belgia.

Til inntekt for gjenoppbygningen er utgitt 2 merker med meget høye tillegg:

- 1.— + 30.— frc., rød.
- 1.75 + 30.— frc., blå.

og til inntekt for krigsskadede postfunksjonærer:

- 1.— + 9.— frc. mørkerød.
- 1.— + 9.— frc. orangerød.

Danmark.

19. april 1945. Ny verdi i den nye kongetype: 50 øre grå.

På Færøylene ble der i 1940/41 foretatt følgende overstemplinger:

- 20 : 15 øre, 2. nov. 1940, 140 100 stk.
- 50 : 5 øre, 6. des. 1940, 27 500.
- 60 : 6 øre, 21. des. 1940, 22 500.
- 20 : 5 øre, 17. mars 1941, 70 000.
- 20 : 1 øre, 2. mai 1941, 46 500.

(Opplysninger herom fra Frimærke-Nytt).

I anledning av den danske konges 75-års dag den 26. september, utkommer 3 frimerker med hans portrett i 1½ frimerkestørrelse, ark å 50, tagget 12½.

- 10 øre fiolett.
- 20 « rød.
- 40 « blå.

Merkene er tegnet av Viggo Bang og gravert av den svenske gravør Sven Ewert.

Finnland.

Ny Røde Kors utgave med samme tegninger som i 1941, men nå med årstallet 1945:

- 1.— + 0.25 grønn, rød.
- 2.— + 0.50 brun, rød.
- 3.50 + 0.75 brunrød, rød.
- 4.50 + 1.— ultramarin, rød.

Opplag 800 000 serier.

Sportsserie med tilleggsverdier:

- 1.— + 0.50 blågrønn, brytere.
- 2.— + 1.— rød, turner.
- 3.50 + 1.75 fiolett, løper.
- 4.50 + 2.25 ultramarin, skiløper.
- 7.— + 3.50 brun, spydkaster.

Opplag 800 000 serier.

I anledning av president K. J. Ståhlbergs 80-årsdag 28. januar 1945 er utgitt et merke i verdien 3.50 Mk. med portrett av Ståhlberg. Opplag 1½ mill.

Frankrike.

Den franske regjering har utgitt følgende merker, trykt i Alger, London, Washington og i Frankrike:

Av Iris typen følgende nye verdier eller nye farger:

- 80c. gulgrønn.
- 1.— frc. lys blå.
- 1.20 « fiolett.
- 1.50 « brunrød.
- 2.— « sjokoladebrun.
- 2.40 « karmin.
- 3.— « orange.
- 4.— « blå.

Marianne i profil til venstre. Tegnet av Edmond Dulac, trykt hos Thomas De La Rue & Co., London, ark å 200, tagget 11½ x 12½.

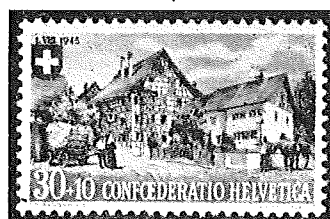
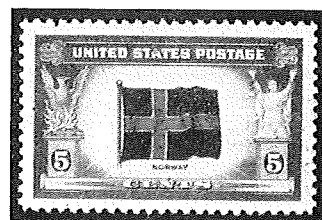
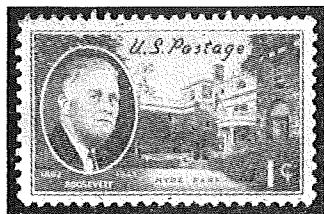
- 10 c. blå.
- 30 c. brungul.
- 40 c. mørk blå.
- 50 c. orange.
- 60 c. blågrå.
- 70 c. mørk fiolett.
- 80 c. mørk grønn.
- 1.— frc. lys lilla.
- 1.20 « oliven.
- 1.50 « karmin.
- 2.— « brun.
- 2.40 « rød.
- 3.— « grønnlig oliven.
- 4.— « blå.
- 4.50 « grå.
- 5.— « gulorange.
- 10.— « gulgrønn.
- 15.— « vinrød.
- 20.— « orange.
- 50.— « fiolett.

Triumfbuen — type I. 9. oktober 1944. Verdien i samme farge som merket. Trykt i Washington.

- 5 c. lilla.
- 10 c. grå.
- 25 c. brun.
- 50 c. brunoliven.
- 1.— frc. grønnblå.
- 1.50 « rosa.
- 2.50 « fiolett.
- 4.— « blå.
- 5.— « gråsvart.
- 10.— « gulorange.

Triumfbuen — type II. 12. februar 1945. Verdien trykt i svart.

- 30 c. orange.
- 40 c. grå.
- 50 c. brunoliven.
- 60 c. fiolett.
- 80 c. grønn.
- 1.20 frc. brun.
- 1.50 « orange.
- 2.— « gul.
- 2.40 « rosa.
- 3.— « lilla.

Gallisk hane og Lorrainekorset — 15. november 1944. Tagget 12, trykt i ark à 100 i trykkeriet V. Heintz i Alger.

- 10 c. gulgrønn.
- 30 c. brunlig lilla.
- 40 c. blå.
- 50 c. rød.
- 2.— frc. blåsvart.
- 10.— « fiolett.
- 15.— « brun.
- 20.— « mørk grønn.

Marianne i profil til høyre med laurbærkrans. Tagget 12, trykt i ark à 100 i trykkeriet V. Heintz i Alger.

- 60 c. brunoliven.
- 70 c. lilla.
- 80 c. grønnul.
- 1.— frc. fiolett.
- 1.20 « karmin.
- 1.50 « blå.
- 2.40 « rød.
- 3.— « bronsgrønn.
- 4.— « blågrønn.
- 4.50 « brunsvart.
- 5.— « blå.

Våpenskjold med Lorrainekors og brutt lenke, ark à 100, tagget 14 x 13½.

- 10 c. brunsvart.
- 30 c. grønn.
- 40 c. rosa.
- 50 c. blåfiolett.

Marianne i profil til venstre med laurbærkrans.

- 60 c. blå.
- 80 c. grønnul.
- 1.— frc. karmin.
- 1.20 « brunsvart.

Marianne med frygisk lue — tegnet og gravert av Gandon, tagget 14 x 13½.

- 1.50 frc. karmin.
- 2.— « blågrå.
- 2.40 « rød.
- 3.— « mørk brun.
- 4.— « blå.
- 5.— « grønn.
- 20.— « grønn, stort format, tagget 13.
- 25.— « fiolett, stort format, tagget 13.
- 50.— « brunrød, stort format, tagget 13.
- 100.— « karminrød, stort format, tagget 13.

16. januar 1945.

Befrielsesmerke, 4.— frc. blå.

5. mars 1945.

Metz' våpenskjold, 2.40 frc. blå.
Strasbourgs våpenskjold, 4.— frc. gråbrun.

16. mai 1945.

I anledning av 100-årsdagen for den berømte skuespillerinne Sarah Bernhards fødsel (1 år for sent ute): 4.— + 1.— frc. brun.

16. mai 1945.

Til fordel for de tuberkuløse: 2.— + 1.— frc. mørk orange.

16. mai 1945.

Til minne om frigjøringen av Elsass-Lotringen: 4.— frc. rødbrun.

16. mai 1945.

Til fordel for post-, telegraf- og telefonfunksjonærer skadet i krigen: 4.— + 6.— frc. brunfiolett.

Grønland.

I 1944 er utgitt en serie nye merker trykt i Sambandsstatene:

- 1 øre grå, fiolett.
- 5 « vinrød, brun.
- 7 « grønn, grå.
- 10 « lilla, olivengrønn.
- 15 « rød, ultramarin.
- 30 « blå, brunrød.
- 1 kr. brun, grå.
- 2 « mørkbrun, grønn.
- 5 « mørk lilla, gråbrun.

Ovennevnte serie forekommer også overstemplet:

Danmark befriet 5. Maj 1945.

Overtrykket er rødt på 1, 7 og 15 øre, på de andre blått.

Holland.

Den hollandske regjering i London har hos Bradbury, Wilkinson & Co. Ltd., latt trykke en serie merker på 9 verdier som ble tatt i bruk etter hvert som landet ble befridd. Det meldes fra Holland at det originale opplag på papir uten vannmerke allerede er utsolgt, men at serien vil bli trykt opp igjen hos Enschede & Zonen i Harlem på papir med vannmerke sirkler:

- 1½ c. grå.
- 2½ c. grønn.
- 3 c. brunrød.
- 5 c. mørkblå.
- 7½ c. rød.
- 10 c. orange.
- 12½ c. blå.
- 20 c. fiolett.
- 30 c. grønn.

Et gjenreisningsmerke med innskriften «*Herrijzend*» er kommet: 7½ c. orange.

Island.

Til de tidligere serier er kommet 4 suppleringsverdier:

- 10 aur grå (sild).
- 25 « rødbrun (torsk).
- 1kr. blågrå (geyser).
- 10 « orangebrun (Thorfinn Karlsefni).

Jugoslavia.

Den jugoslaviske regjering i London utga i 1943 en serie på 4 verdier med portrett av kong Peter. Disse merker er seinere overtrykt med et tillegg for Røde Kors.

Den 1. desember 1943 utga den samme regjering en serie på 6 verdier til minne om Jugoslavias 25-årige beståen. Merkene er trykt hos Waterlow & Sons, Ltd., London, og har portretter av forskjellige jugoslaviske frihetsskjempere:

- 1 D rød, svart.
- 2 D grønn, svart.
- 3 D blå, svart.
- 4 D mørk blå, svart.
- 5 D lilla, svart.
- 10 D brun, svart.

Merkene er også utgitt samlet i en blokk.

Lichtenstein.

I anledning av prins Johann Adam Pius' fødsel 14. februar 1945 er utgitt 3 merker:

- 20 rappen rød, gul og guld.
- 30 « blå, gul og guld.
- 1.— frc. grå, brun og guld.

Luxemburg.

Befrielsesutgave.

0.60 + 1.40 frc. mørk grønn. Takk til Frankrike.
1.20 + 1.80 « mørk rød. Takk til Russland.
2.50 + 3.50 « blå. Takk til Storbritannia.
4.20 + 4.80 « fiolett. Takk til Sambandsstatene

Med portrett av storhertuginne Charlotte:

5 c. rødbrun.
10 c. grå.
25 c. brun.
35 c. grønn.
50 c. fiolett.
70 c. karmin.
1.— frc oliven.
1.25 « orange.
1.75 « blå.
5.— « blågrønn.
10.— « rød.
20.— « ultramarin.

Monaco.

5 verdier av flypostserien 1942 er overtrykt:

1.— + 4.— frc. på 10.— frc. rød.
1.— + 4.— « « 15.— « brunrød.
1.— + 4.— « « 20.— « brunlig lilla.
1.— + 4.— « « 50.— « blå.
1.— + 4.— « « 100.— « lilla rød.

Polen.

Serie på 8 verdier utgitt i 1941 av den polske regjering i London:

5 gr. mørklilla.
10 « grønn.
25 « gråsvart.
55 « mørk blå.
75 « grå oliven.
80 « mørk rød.
1.— Zl. blå.
1.50 « karmin.

I 1943 ble utgitt en ny serie med nye tegninger:

5 gr. karminrød.
10 « grønn.
25 « mørk lilla.
55 « blå.
75 « mørk brun.
80 « karmin.
1.— Zl. olivensvart.
1.50 « svart.

Til minne om oppstanden i Warszawa 1. august — 3. oktober 1944 er utgitt et merke i et opplag av 100 000: 1.— + 2.— Zl.

3 verdier av 1941 utgaven er blitt overstemplet: Monte Casino 18. mai 1944:

45/75 gr. gråoliven.
55/80 « mørkrød.
1.20/1.50 Zl. karmin.

De polske merkene ble benyttet på samme måte som merkene utgitt av den norske regjering i London.

Sambandsstatene.

Under krigen har Sambandsstatene utgitt en rekke frimerker. Vi har ennå ikke mottatt en komplett fortegnelse over disse, men vil offentliggjøre den så snart vi får den. Imidlertid har vi mottatt følgende merker:

En serie med de okkuperte lands flagg, alle i verdien 5 cents:

Albania, Østerrike, Tsjekoslovakia, Polen. Danmark, Norge, Holland, Belgia, Frankrike, Luxemburg, Grekenland, Jugoslavia, Korea.

Jubileumsmerker, alle i verdien 3 cents:

«Savannah», det første dampskip som krysset Atlanterhavet i 1819.

Den første transkontinentale jernbane i 1869.

Telegrafen 100 år 1844.

Lysbilleder 50 år 1895.

Staten Florida 100 år 1845.

Freedom of speech and religion, from want and fear, 1 c. grønn.

Nations united for Victory, 2 c. rød.

Win the war, 3 c. fiolett.

Krigen i Kina 5 år, med bilde av Lincoln og Sun Yat Sen, 5 c. blå

Corregidor, 3 c. fiolett.

Iwojima, 3 c. grønn.

«Toward United Nations», 5 c. blå.

Minneserie for Franklin Roosevelt:

1 c. grønn, Hyde Park.

2 c. rød, Warm Spring.

3 c. fiolett, White House.

Sovjet-Unionen.

1944. Til minne om 20-årsdagen for Lenins død er utgitt en serie i verdiene:

30 kop. rød.

30 « svart-hvit.

45 « « «

50 « « «

60 « « «

1.— R. brun-hvit-blå.

3.— R. mørk-blå-hvit-orange.

1944. Til minne om Chaplygein:

30 kop. grå.

1.— R. brun.

1944. En serie med portretter av sivile krigshelter:

30 kop. brungrå.

30 « grønn.

30 « blåsvart.

1945. Til minne om 150-års dagen for statsmannen Alexander Sergjevitj Gribojedovs fødsel:

30 kop. mørkgrønn.

60 « svart-grå.

1945. Serie med bilder av forskjellige russiske medaljer:

15 kop. svartgrønn.

30 « blå.

45 « lysblå.

60 « rød.

1.— R. blå.

1.— R. grønn.

Sveits.

Til minne om at det i år er 100 år siden Basels første frimerke så dagens lys (Baselerduen) er utgitt en blokk bestående av 2 utlaggede 10 rappen merker. Salgsprisen er frc. 3.—. Tillegget frc. 2.80 tilfaller Pro Juventute stiftelsen.

I anledning av fredsslutningen utga Sveits den 8. mai en minneserie bestående av følgende verdier:

5 rappen grønn, grå.

10 « brun, grå.

- 20 « rød, grå.
- 30 « blå, grå. ...
- 40 « orange, grå.
- 50 « rød.
- 60 « mørk og lys grå.
- 80 « mørk grønn.
- 1 fr. blå.
- 2.— « mørk brun.
- 3.— « mørk grønn.
- 5.— « brunrød.
- 10 « mørk fiolett.
- 5 + 10 rappen grønn og rød. Tillegget går til Røde Kors.

Den årlige serie til nasjonaldagen foreligger og representerer i år forskjellige sveitsiske hus-typer:

- 5 + 5 rappen grønn, rød.
- 10 + 10 « brun, blågrå, rød.
- 20 + 10 « brunrød, gul, rød.
- 30 + 10 « blå, grå, rød.

Sverige.

I anledning av den svenske presses 300-års jubileum er utkommet 2 merker:

- 5 øre grønn.
- 60 « rødlilla.

Begge merker er 2-sidig tagget loddrett, men 5 øre forekommer også 3-sidig tagget, høyre og venstre. Merket er tegnet av Bertil Bull-Hedlund.

Tsjekkoslovakia.

Den tsjekkiske regjering i London har utgitt følgende merker med portretter av soldater i de forskjellige våpen:

- 1.— Kc. karmín.
- 1.50 « rød.
- 2.— « ultramarin.
- 2.50 « purpur.
- 3.— « brun.
- 4.— « lilla.
- 5.— « blågrønn.
- 10.— « lys blå.

Tyskland.

I den amerikanske besetelsessone er utkommet følgende merker:

- 5 pf. grønn.
- 6 « gul.
- 8 « orange.
- 12 « fiolett.

Tegningen er en stor «M» i oval.

I den russiske sone er utgitt følgende merker:

- 5 pf. grønn.
- 6 « fiolett.
- 8 « rød.
- 10 « brun.
- 12 « rød.
- 30 « oliven.

Tegningen viser bjørnen fra Berlins våpen-skjold i forskjellige stillinger.

Litt om FARGER OG FARGEMÅLING

Av kjemingeniør H. BUGGE, M. N. I. F.

På dager med regnskurer og gløtt av klar himmel kan vi av og til iakttå regnbuen, som alltid er vakker og forundrer oss. Og enkelte husker vel glassprismene i de gammeldagse lysekroner som i solskinn kunne blinke «i alle regnbuens farger».

Hvordan oppstår disse farger? Vi sier at det er lyset som brytes. Og hva er så lys? Fysikeren kaller lys for elektromagnetiske bølger eller svingninger, som karakteriseres ved angitt bølgelengde. Fra et radioapparat kjenner vi langbølge og kortbølge. Den første kan være opptil flere kilometer og kortbølgene ned til noen meter. Bølgelengden er summen av en bølgedal og en bølgetopp eller bredden av en liggende s. Vi har også bølger med meget liten bølgelengde, stråler, nemlig røntgenstråler og kosmiske stråler. Mellom disse ytterligheter ligger det lille bølgeområdet som kalles *synlig lys*, det vil si stråler som kan oppfattes av øyet, på bølgelengdene 760—400 milliontedels millimeter. Dette lille området, spektret, gir samlet et hvitt, såkalt fargeløst lys. På begge sider av spektret ligger de ultrarøde og ultrafiolette stråler.

Under visse betingelser som i regnbuen og ved hjelp av et glassprisme spaltes sollyset i komponenter av forskjellig bølgelengde og vi ser at disse har forskjellig farge. *Fysikeren definerer farge som lys av en bestemt bølgelengde.*

Fra eksemplet med glassprismen og regnbuen vet vi at fargene er knyttet til et fargeløst

medium som glass eller tåke. I virkeligheten er alle medier fargeløse, hva enten det nå er oker eller umbra, mønje eller berlinerblått. Alle vakre farger omkring oss er en illusjon. Når stoffer og legemer altså er fargeløse, men på samme tid gir vårt øye fargeinntrykk, kommer det av at de spalter lyset. De absorberer eller suger opp noen stråler og reflekterer eller kaster tilbake andre stråler. På en hvit flate blir alle stråler reflektert, på en svart flate derimot alle stråler absorbert. Hvis en flate reflekterer de røde lysstråler og absorberer de andre komponenter av sollyset, virker den rødfarget. Reflekterer den blått og grønt, men absorberer annet lys, virker den grønnblå. På denne måte oppstår mellomfargene. Orange er således en blanding av rødt og gult lys.

Hvis vi har en lyskilde og tre filtre som er farget sinnoberrødt, ultramarin og gulgrønt foran denne, kan vi blande de tre lysbunter på en hvit skjerm. Det viser seg da at vi får hvitt lys. Dette kalles «additiv» fargeblanding. Blander vi to av lysbuntene, blir blanningsfargen alltid lysere enn komponentene.

I fargestrykkteknikken brukes også tre farger, gult, purpur og grønnligblått. Man anvender tre forskjellige klisjeer og utfører trykningen i tre operasjoner, en for hver farge. Trykkes de tre farger på hverandre, blir trykket svart, og to farger sammen blir alltid mørkere enn hver av komponentene. Vi kaller dette «substraktiv» farge-

blanding. Hver farge holder en mengde lys tilbake, det vil si at absorpsjonen øker, for å bli fullstendig med alle tre farger.

De såkalte fargestoffer kan deles i to grupper, uorganiske eller mineralfarger og de organiske fargestoffer som ofte kalles anilin eller tjærefargestoffer.

Mineralfargene stammer fra den uorganiske natur, fra fjell og jord, dels lages de av produkter derfra. Vi kan nevne sinnobler, brune og røde jernfarger, umbra og sienna, krom- og sinkfarger og blymønje. Ved blåfargeverket på Modum laget man koboltblått. Det var et slags glass som ble blått ved tilblending av koboltglans i smelten. Det blå glasset ble knust og malt til et slags fint pulver, blåfargen, som var meget bestandig. Men så ble det langt billigere ultramarin oppdaget ved et tilfelle, og dermed var blåfargeverkets saga ute.

Det første organiske fargestoff, mauvein, ble framstillet av engelskmannen Perkins i 1856. Teoretisk kan det framstilles flere millioner forskjellige organiske fargestoffer, og før krigen var det ihvertfall flere tusen forskjellige i handelen. De organiske fargestoffer er mere strålende og spenner over et større register enn mineralfargene. Men de blekes av lys og luft. Særlig de fiolette farger er ømfindtlige, og det er nok å minne om 25 øre skravert posthorn, hvor den opprinnelige varme farge er meget sjelden. De fleste mineralfarger derimot er meget holdbare og forandres ikke nevneverdig av lys og luft, som oftest ikke av kjemikalier heller.

De organiske fargestoffer kan ikke brukes uten videre til trykkfarger. Man farger først et uorganisk stoff med dem, et såkalt substrat, gjerne aluminiumshydroksyd. Fargestoffet utfelles på substratet, og produktet får da den store likhet med mineralfargene.

Trykkfarger er fargestoffer som er rørt ut i en hurtigtørrende lakk som kan være av forskjellig sammensetning. Det er gjerne kokt linolje, kinesisk treolje, sikkativer og terpentin som brukes, men også syntetisk lakk og celluloslakk kan anvendes. Frimerkene som trykkes idag, har lett for å smitte av i albumet. Dette skyldes antagelig at man sparer på lakken som skal binde fargestoffpartiklene sammen. Lakken er også av organisk natur og vil etterhvert nedbrytes av lys og luft. Dette er årsaken til at selv merker med bestandige mineralfarger taper i utseende hvis de ikke oppbevares forsvarlig. Merkene blir matte. Merker med organiske fargestoffer blir blasse også fordi det hvite substratet etter hvert vil skinne igjennom, hvis merket utsettes for lys og luft.

Videre er lakken oppløselig i bensin, kloroform og liknende oppløsningsmidler som brukes ved undersøkelser på vannmerke. Man må derfor anta at for mange undersøkelser med bensin etc. etterhvert vil skade merkets utseende. Det er også et spørsmål om man ikke kunne friske opp og konservere eldre merker ved å gi dem et overtrekk med en klar og fargeløs lakk.

Det at vi bestemmer en farge ved hjelp av fargenavn er i prinsippet en måling selv om resultatet ikke blir uttrykt i tall. Fargenavnene svarer til visse forutsetninger i vår erfaring og passer inn i den fargeskala vi har i hodet. Vi kan sammenligne denne metode med beskrivende lengdemål som fingeravtrykk, håndsbredd, fot, armlengde, favn, mannshøyde og så videre. Og

det er innlysende at dette ikke er noen eksakt metode. Den er anvendt i de fleste kataloger, også Norgeskatalogen, hvor fargebestemmelsen eller beskrivelsen etter mitt skjønn er meget god. Da katalogen ble utarbeidet, samlet man alle norske merker i samme fargegruppe, la dem ved siden av hverandre og bestemte fargene. Selvsagt ble bestemmelsene utført i dagslys.

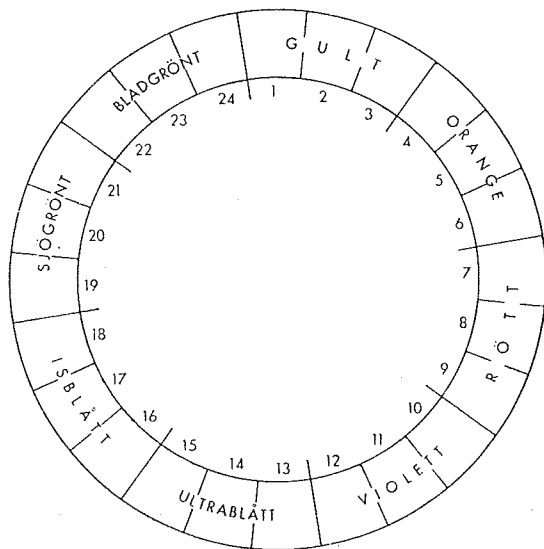
Med alle mellomfarger kan vi beskrive 100—200 fargenyanser. Men hukommelsen spenner over et langt større område når det gjelder farger, og skulle man regne opp de nyansen som øyet kan adskille, kom man antagelig opp i mange tusen.

Blant filatelister er det et utbredt ønske om å få en fargeskala. Det har vært diskutert i forbindelse med Norgeskatalogen, og en fargeskala inngår i planen over den nye håndbok om Norges frimerker. Når en sådan framdeles ikke foreligger, kommer det av at framstillingen byr på mange vanskeligheter. Selv det beste trykk byr på så store variasjoner at en kort og klar definisjon av enhver mulig farge ikke lar seg gjennomføre. Trykning av en fargeskala vil by på nyanser akkurat som frimerkene gjør det. En fargeskala, som skal være en målestokk for farger, må være konstant og nøyaktig, og dette kan man ikke oppnå ved trykning.

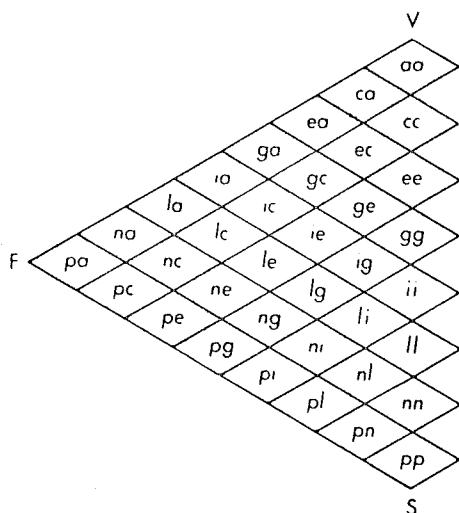
Imidlertid foreligger det forlengst et instrument for fargemåling i handelen. Det er utarbeidet av den tyske kjemiker Ostwald og framstilles blant annet av Muster-Schmidt K.-G., Berlin S.W 62 og Verlag Unesma, G.m.b.H., Leipzig 23. Hva prisen er idag og om det kan skaffes, kjenner jeg ikke noe til. Noen år før krigen kostet Unesma-skalaen kr. 9.80.

Ostwalds fargeskala omfatter ca. 700 fargetoner, og samtlige farger er oppstillet i et fast matematisk system med nøyaktige fargeavstander mellom de framstilte enkeltfarger. Hver enkelt farge kan beskrives med tre tall eller bokstaver. (Kfr. trefargetrykket).

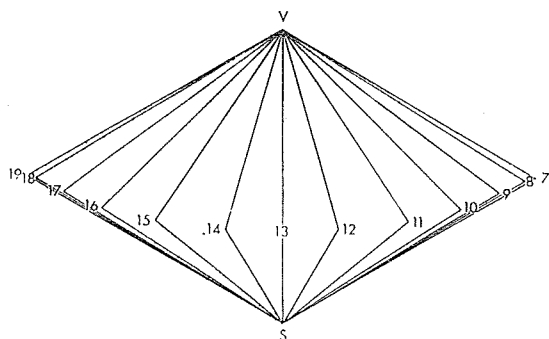
De nevnte 700 fargetoner kan ikke framstilles riktig ved trykning. Hver enkelt farge er derfor laget ved påstrykning med en matt dekkfarge som blir omhyggelig kontrollert. Etterpå deles denne fargeplate opp i småstykker som klebes på fargeskalaen.

Vi skal først se litt på den matematiske oppbygning av Ostwalds skala. Vi tenker oss spektret inntegnet eller malt langs en sirkel som er delt i åtte deler for fargene gult, gulrødt, rødt, fiolett, ultramarin, isblått, sjøgrønt og løvgrønt. Hver av disse åtte deler er delt igjen i tre trin. Vi får da $3 \times 8 = 24$ forskjellige farger. Følgelig består Ostwalds fargeskala av 24 forskjellige tabeller. Svart og hvitt-innholdet er angitt med bokstaver, for hvitt ved bokstavene a-c-e-g-i-l-n-p, således at a svarer til 100 % hvitt og p svarer til 0 % hvitt. Svart er angitt ved bokstavene p-n-l-i-g-e-c-a, således at 100 % svart betegnes med p og 0 svart med a. Den rene fargen ytterst til høyre beskrives da med 13pa, og på samme måte kan de andre fargene på skalaen beskrives, f. eks. 13le, 13gc, 13ng og så videre. For å gjøre bruken av skalaen lettere er forøvrig bokstavene trykt på gjennomsiktig papir som kan brettes over slik at man kan avlese betegnelsen direkte.

Skalaen tilvenstre inneholder bare svart og hvitt. «Grauleiter» heter denne på tysk, og vi kan vel oversette det med «grått-stigen». Den forekommer på hver av de 24 fargeskalaer, fordi man skal få anledning til å beskrive farger som ligger mellom dem som er gjengitt på skalaen, ved å bruke de mellomliggende bokstaver b-d-f-h-k-m-o for hvitt og i omvendt orden for svart.

Tenker vi oss nå systemet utbygget geometrisk, at vi setter de 24 fargetabellene inn langs radiene

i det sirkelformede spektret som er nevnt foran, får vi en dobbeltkegle hvor «grått-stigen» danner aksen. Det ene toppunkt blir hvitt, det motsatte svart. De rene farger finnes langs grunnflatens omkrets. Alle andre farger inneholder hvitt eller svart eller både hvitt og svart. Ved å tegne sirkler inni eller utenpå kjeglen finner vi det geometriske sted for farger med samme innhold av hvitt og svart. Vi kan kalle en slik sirkel for en fargekrets. Skal farger harmonere, må de være fra samme krets. Men fargeharmonie skal vi ikke gå nærmere inn på. Det er et emne som er av betydning for modister og for den kunstner som lager frimerket.

Når Ostwalds fargemål skal brukes, fastslår man først hvilken hovedfarge det dreier seg om, og man tar en av de tre tabeller og legger oppå objektet og forsøker seg fram til man finner den tilsvarende farge på tabellen. Ved å brette dekkpapiret over avleser man tabellens betegnelse.

Ostwalds fargemål er beregnet til bruk for fargerier, fargefabrikker, papirindustri, malere og arkitekter. Skal en oversjøisk fabrikk bestille en farge, fargetøy eller papir, er det tilstrekkelig å telegraferer ett ord bestående av et tall og to bokstaver for å beskrive fargen, og det nøyaktigere enn de mest malende uttrykk kan gjøre det. Ostwalds fargemål har derfor stor praktisk betydning.

Blant filatelistene er det først og fremst spesial-samlerne som er interessert i en fargeskala. Når det gjelder Norge, er jo de fleste her i landet spialsamlere, og det kunne derfor være interessant å gi noen eksempler på anvendelsen av Ostwalds fargemål i forbindelse med Norgeskatalogen. Man burde først betegne fargen på vanlig måte og derpå angi Ostwalds betegnelse i parentes. Eks. Nr. 246 20 øre Løve III, rød (7pc). Nr. 141 10 øre Løve II, gulgrønn i nyanser (23pg — 22pe). Av nr. 28 har jeg fire eksemplarer hvorav et med god farge. Dette måler 11fd, mens de falmete måler 12gb. Ved hjelp av Ostwalds fargemål kan man angi i hvilken grad et merke er avbleket eller ikke. Man kan nøyaktig meddele hva som regnes som god farge.

For å få eksakte målinger kan man gjenta dem flere dager på rad, man kan la flere personer utføre dem og man kan endelig beregne middelveien av disse målinger. Etterhvert vil man opparbeide større kjennskap til fargene. Man vil se hvordan nyansene oppstår ved forandringer i svart/hvitt-innholdet og med tilstrekkelig øvelse kan fargen avleses som en musiker leser melodien av notene. Den beskrivende fargebestemmelse bør utføres i dagslys. Med Ostwalds fargemål er man ikke så avhengig av belysningskilden. Hvis merkets farge forandres med lyset, vil som oftest også skalaens farge gjøre det.

Ostwalds fargemål skulde således være meget brukbart og nyttig også for filatelistene, hvis det ble brukt i katalogene hvor en nøyaktig fargebeskrivelse var ønskelig. Og skulde man engang i framtiden få et nytt fargemål, et mere absolutt som var uavhengig av målerens øye, så er dermed ikke målinger etter Ostwald bortkastet. Det blir bare å omregne dem til de nye verdier, som bismerpund til kilogram, som daler og skilling til kroner og øre. Hittil har filatelistenes fargemåling vært beskrivende. Den har vært primitiv. Det er derfor å ønske at den snart måtte bli eksakt.

ISLANDS FRIMERKER

(Forts. fra nr. 3/1945.)

Av ingeniør CARL A. PIHL

I 1928 mottok islendingene som allerede var begynt å forberede feiringen av Altingets 1000-års jubileum i 1930, et tilsynelatende generøst tilbud fra Wien. En derværende nystiftet forening, «Verein der Islandfreunde» tilbød seg nemlig å levere en flott serie jubileumsfrimerker helt gratis. Trass i at postdirektøren satte seg imot, ble gaven med takk akseptert av regjeringen. Det ble bestemt at merkene skulde være ferdige så betids at de kunde selges i tiden 1. januar — 15. februar 1930. Desuten skulde salg finne sted i de beramede tre egentlige festdager 26—28. juni, en frist som seinere ble forlenget til 1. juni — 15. juli. Inntektene skulde tilfalle kassen for jubileets avvikling, for første salgsprioritets vedkommende dog bare i den utstrekning som salget måtte vise seg å overstige normalt merkesalg i samme tidsrom.

Utgavens kunstneriske utforming, omfattende 15 frimerker og et spesielt luftpostmerke, ble overlatt den østerrikske oberstløytnant Ludwig Hesshaimer som i sine motivvalg søkte samarbeid med forskjellige islandske kunstnere. Idéskisser ble benyttet fra B. Björnsón (7, 10, 15, og 35 aur), G. Einarsón (30 aur og 2 kr.), R. og F. Jónsón (3 aur) og T. Magnussón (20 og 50 aur, 5 og 10 kr.). Sistnevntes er merket med TM i bildefeltets nedre venstre hjørne og samtlige frimerker er forsynt med initialene LH nederst til venstre, på luftpostmerket oventil, rett over verditallet. De enkelte motiver trenger stort sett ingen nærmere forklaring. 3 aur-verdien viser

Altingsbygningen i Reykjavik, 10 aur de første landnámsmenn, 15 aur landnám, 20 aur ritt til Altinget, 30 aur þingvellir, 50 aur åpningen av det første Alting i 930 og 10 kr. blóte til Tor.

Plater og trykk, på papir av eget fabrikkat, ble utført av «Elbemühl»-Papierfabriken und Graphische Industrie A.-G. i Wien. Oprinnelig hadde det vært tanken å nytte dyptrykk, men av økonomiske grunner ble en stående ved offsettrykk. Foruten en plate med selve merkebildet i strektegning ble der også brukt en særlig rasterplate for å få fram den ønskede tonevirkning. Til 5 aur verdien ble det brukt to rasterplater, og omvendt ble det til 40 aur-verdien nyttet to strekplater foruten rasterplaten.

Arkene inneholder 120 (10 x 12) merker, eller 200 (10 x 20) luftpostmerker. I nedre arkmargen har inskripsjonen «fecit Ludwig Hesshaimer». Papiret er uten vannmerke og taggingen 12½ : 12.

Et antall merker skulle utgis som tjenestemerker og ble derfor forsynt med overtrykket

«þjonustimerki» i rødkarmin resp. fioleblå farge. Overtrykkene ble også utført av «Elbemühl» i

offset. På en del av de tidligst overtrykte merker manglet punkt over (þ)j(ónustimerki). Dette ble føyet til etterpå, men allikevel forekommer 10 aur og muligens enkelte av de andre verdier med nevnte overtrykkvariant. Luftpostmerket, Nordens hittil eneste trekantede frimerke, ble også overtrykt og dermed oppsto et såkalt luftpost-tjenestemerke som imidlertid fikk liten eller ingen praktisk anvendelse.

Etter avtale skulle der trykkes følgende antall :

Frimerker	Tjenestemerker
3 aur — 15 aur : 300 000	24 120
20 aur — 40 aur : 100 980	
50 aur — 10 Kr. : 21 120	4 080

og desuten 480 serier fri- og tjenestemerker med særlig *Specimen*-påtrykk for Verdenspostforeningen.

Utgavene ble levert til avtalt tid og salget gikk strykende. Tjenestemerkene ble på det nærmeste utsolgt allerede i første salgsprioritetsperiode og frimerkene i løpet av juni-festdagene. Desværre skulle det snart vise seg at postdirektørens betenkeligheter ikke hadde vært grunnløse. Alle-rede tidlig dukket der i handelen opp alle mulige makulaturtrykk som utgavede eller dobbelt-taggede merker, dobbelte overtrykk og andre, hvilke bevislig ikke var mottatt blant leveransen til Island. Og hertil kom at det utenlandske marked snart var mistenkelig velforsynt også med i og for seg normale merker. De irregulære salg fikk etterhvert et slikt omfang at den islandske regjering så seg beføyet til diplomatiske forestillinger overfor rette østerrikske vedkommende. Nærmere undersøkelser bragte for dagen at «Verein der Islandfreunde» hadde vært freidig

nok til å føye til et 10-tall i det avtaledokument som fastslo antall komplette serier til 25 200, slik at det kom til å stå 1 025 200. og disse overskytende merker, hele 1 million serier, var også virkelig blitt trykt for foreningens eget spekulasjonssøymed. Selvsagt ble de gjenværende beholdninger beslaglagt og tilintetgjort, men der står uklarhet over hvor stor del som allerede var solgt eller undro seg kontrollen ved ødeleggelsen. Derfor har jubileumsmerkene fått et stygt skår i sin popularitet. For frasett alle makulaturtrykk, som straks kan avvises som ikke samlerberettigede, er en aldri sikker på å ha autentiske på Island utgitte merker for seg, medmindre de notorisk skriver seg fra islandsk postanstalt.

Et interimistisk postkontor på Þingvellir, som var i funksjon de tre nevnte festdager, benyttet et særstempel med den oppgående sol i midten og innskriften «Þingvellir 930 — 1930», ellers uten datoangivelse.

Jubileumsmerker II. 1930.

1. juni 1930 ble Island beriket med ennu en serie jubileumsmerker i anledning av 1000-års jubileet. Dennesang en særlig luftpostutgave i verdiene 15, 20, 35, 50 aur og 1 kr. Som det trekantede luftpostmerke, og sammen med dette, var de bestemt til bruk på luftpostforsendelser mellom Reykjavik og Þingvellir festdagene. Som alle islandske luftpostmerker hadde de også vanlig frankeringsgyldighet.

Tegningene er utført av førnevnte Tryggir Magnússon. Ramme, med symbolske figurer fra Islands våpen, er ens for alle verdier. Ellers viser alle et fly i forskjellige situasjoner, mens motivene forøvrig i kronologisk orden er: Snæfellsjökull, på nordsiden av Faxafljórdur, fiskerbåt, islandsponny, Gullfoss, og havneparti fra Reykjavik med monument over den første landnámsmann Ingolfur Arnarson som utvandret fra Norge i 874.

Merkene er utført i tofarget boktrykk, nå av en ny forbinnsel, Thomas De La Rue & Co., Ltd., London, i ark på 50. Vannmerke lotusbloster, tagging 14.

Opplag 40 500 av hver av de to laveste verdier og 25 500 av hver av de tre høyeste. Salget foregikk i tiden 1 — 15. juni, og merkene ble satt ut av kurs allerede 1. august jubileumsåret.

Zeppelinmerkene. 1931.

Sommeren 1930 foretok det tyske luftskip

«Graf Zeppelin» en rekke øvelses- og propagandaflgninger, blant annet til Reykjavik 1. juli. I begynnelsen av september samme år også til Helsingfors, hvor turen satte seg et varig minne i finsk filateli ved utstedelsen av et særlig luftpostmerke. Kanskje var det det finske eksempel som smittet. Da luftskipet 1. juni året etter gjentok turen til Island, ble det også her utgitt tilsvarende merker. Verdiene var 30 aur, samt 1 og 2 kr. av Chr. X-utgaven med svart overtrykk «Zeppelin 1931» i to linjer, fra «Prentsmidjan Gutenberg». De var bestemt for frankering av brevkort, enkelt- og dobbeltvektige brev, som luftskipet tok med på retur til Friedrichshafen hvorfra forsendelsene ble viderebefordret på vanlig måte.

Antall overtrykte merker, hvorav bare en mindre del fikk anvendelse som forutsatt, var:

30 aur	—	50 000	(Fabr. nr. 299 Y)
1 Kr.	—	60 096	(Fabr. nr. 402 Y)
2 Kr.	—	40 096	Fabr. nr. 379 G)

Chr.X-merker II. 1931-34.

Endelig, etter de omtalte fire provisoriske forløpere, kom 1. juli 1931 det definitive 10 kr.-merke i Chr. X-typen. Da det tidligere medaljongtrykk med sitt harde tresnittliknende utseende hadde vært gjenstand for atskillig kritikk, lot Thiele forarbeide en helt ny medaljongplate som første gang ble brukt til dette frimerke. På en unntagelse nær, desuten til alle senere trykk av Chr. X-merker. I september samme år kom 1 og 2 kr. trykt med den nye platen, i januar og mars 1932 en rekke lavere verdier og som eneste representant blant tjenestemerkene verdien 20 aur. og i juni 1934 ble rekken avsluttet med 30 aur. I april 1933 utkom 7 aur, ny verdi i Chr. X-type, og i juni 1934 ble rekken avsluttet med 30 aur.

Åpenbart er samme fotografi av kongen lagt til grunn også for den nye platen. Mens skyggevirkningen før var søkt oppnådd ved stadig tettere kryssende lyse linjer ut mot kanten, er nå fulgt en motsatt fremgangsmåte med mørk vertikalskravering omkring de sentrale partier. Meget kan tyde på at platen ble framstillet i autotypi, allikevel var den sinketset. Ellers adskiller den nye platen seg ved de meget finere og tettere vannrette skraveringlinjer. Medaljongen er desuten noe knappere beskåret nedentil.

Trykket virker sartere og bløtere enn før, men også mindre klart og gjerne sløret. Fremdeles ble medaljongene utført i separat trykkoperasjon og er derfor mer eller mindre forskjøvet i forhold til rammen. Ved de enfargede verdier er i regelen midtfeltets farge mattere enn rammefargen. Papir, vannmerke og tagging er uforandret. Enkelte verdier er trykt i flere opplag. Selvsagt forekommer samtlige bare med randtrykk II.

Ifølge Kohl var der inntil mars 1934 trykt nedenstående merkemengder, og blir de endelige tall eventuelt å korrigeres:

1 Eyr. —	667 300	30 Aur —	305 400
3 Aur. —	150 900	40 « —	200 800
4 « —	304 100	1 Kr. —	223 700 x
6 « —	201 900	2 « —	111 300
7 « —	1 025 500 x	10 « —	82 800 x
10 « —	1.377.000		
25 « —	202 400 Tj.	20 Aur. —	264 700

I 1931 ble maskinavstempeling innført ved Reykjavík postkontor, til dato (1945) det eneste postkontor i landet hvor slik stempeling blir brukt.

Gullfossutgaven. 1931—32.

12. desember 1931 startet en ny serie landskap-frimerker med verdiene 5, 20 og 35 aur. I juni året etter ble den komplettert med ytterligere tre, tidligere ikke benyttede verdier, 60, 65 og 75 aur. Utgaven supplerer siste Chr.X-utgave, for såvidt som ingen av dem omfatter korresponderende merkeverdier.

Frimerkene viser den kjente Gullfoss i Hvita i nærheten av Geysir og er utført i stålstikk-dyptrykk av Thomas De La Rue & Co., Ltd. etter fotografi av Oláfur Magnusson i Reykjavík. Rammetegning såvel som gravure ble besørget av trykkeriet. Arkstørrelse er 100, papiret hvitt uten vannmerke, og taggingen 14. Opplagene var:

5 aur. —	1 350 000
20 « —	5 120 000
35 « —	600 000
60 « —	480 000
65 « —	500 000
75 « —	100 000

Enkelte frimerker fra denne tid, således også Gullfossmarkene, forekommer med overtrykket «Greidslumerki» som gebyr- eller stempelmerke. De har selvsagt ikke frankeringsgyldighet.

Redningsmerker. 1933.

I april 1933 utkom Islands første frimerker

med tilleggsverdier, — en serie på 4 merker hvis overpris tilfalt et særlig hjelpefond «Liknar-

sjódur» som var opprettet med forskjellige humanitære formål for øye. De viktigste var «Slysavarnir», forebyggelse av ulykker (10 og 35 aur), «Barnahæli», barnehjelp (20 aur), og «Ellihæli», gamlehjelp (50 aur).

De veltrufne tegninger er utført av kunstmaler Kristján Magnusson i Reykjavík, gravure og trykk («recessprinting» eller rotasjonsdyptrykk) av Thomas De La Rue & Co., Ltd., London. Trykkeriets navn står forøvrig anført nederst på arkene som inneholder 50 merker. Papiret er hvitt og uten vannmerke, tagging 14. Opplag 150 000 serier.

Balbomerkene. 1933.

Sommeren 1933 fortok den italienske general Italo Balbo sin berømte eskadreflyging til Verdensutstillingen i Chicago. Formasjonen mellomlandet på Island i dagene 5.—12. juli og besøket, som selvsagt var varslet på forhånd, gav anledning til en ny serie minnefrimerker av samme art som Zeppelinmerkene 2 år i forvegen. Den forelå sist i juni med verdiene 5 kr. i gamle Chr.X-type, 1 og 10 kr. i nye Chr.X-type, alle med karminrødt diagonalt overtrykk «Höpflug Italia» og derunder «1933», utført av statstrykkeriet «Prentsmidjan Gutenberg».

Hele serien, altså 16 kroner, var den beskjedne takst for å få sendt med et brev på høyst 10 gram til Amerika. Angivelig ble da også bare befordret 298 brev. Opplagene var ganske små, nemlig:

1 Kr. —	5 900 (Fabr No. 410 J)
5 « —	4 600 (« No. 379 G)
10 « —	4 000 (« No. 407 J)

som inkluderer 90 serier for Verdenspostforeningen i Bern. Når disse merker idag omsettes til langt høyere priser enn f. eks. de gamle «Prir»-merker med dissens ennå lavere opplagstall, er en av årsakene sikkert den livligere etterspørsel bl. a. fra spesielle luftpostsamlere verden over.

Luftpostmerker. 1934.

1. september 1934 kom atter en serie luftpostmerker, denne gang på seks serier, trass i at Island ikke hadde hatt regulære innenlandske luftruter siden 1930. Meningen var at merkene i første rekke skulle brukes til postforsendelser som skulle viderebefordres fra Leith eller København med utenlandske luftruter. Forøvrig fikk de

omgående sin «dåp» i forbindelse med et tilfeldig flybesøk av skotten dr. Light, 4.—6. september. Han tok med seg en del brev, visstnok 177 stk., på hjemturen til Edinburg. Disse, ikke

frimerkene ble forsynt med et særstempel i grønn farge.

Tegningene, som i sine motiver alle viser et fly over Þingvellir, en jökul i nordlys, henholdsvis Islandskart i relief, var utførte av Fridrik Gudjónsson i Reykjavík. Stålgravyrer og rotasjonsdyptrykk fra Thomas De La Rue & Co. på papir uten vannmerke og i arkstørrelse 50. 10 aur, 1 og 2 kr. er tagget 13:14, mens 20, 25 og 50 aur er tagget 14 på alle sider. Leveransen var 200 000 stk. av hver av de tre laveste verdier, 100 000 stk. av hver av de tre høyeste.

Landskapsmerker. 1935.

1. juli 1935 utkom to nye landskapsfrimerker, 10 aur. med avbildning av Dynjandifallene ved Arnarfjórður på Nordvest-Island og 1 kr. med vulkanen Hekla.

Arbeidstegninger etter fotografier mottatt fra Island og stålgravyrer ble utført av kobberstikker Johs. Britze i København. Trykningen, rotasjonsdyptrykk, av det danske postverks eget trykkeri «Post- og Telegrafvæsenets Værksteder» som siden 1933 hadde overtatt framstillingen av alle danske frimerker. Ved metoden trykkes der på ferdiggummert papir, hvorfor gummibeleget får et tydelig riflet utseende. Perforeringen, i dette tilfelle 13, foregår samtidig med trykningen. Papir uten vannmerke. Opplag: 3 003 300 resp. 1 000 000.

Jochumssonutgaven. 1935.

Til minne om 100-års dagen for den islandske prest, redaktør og dikter Matthias Jochumssons

fødsel, ble der 11. november 1935 utgitt fire frimerker som også er utførte i stålstikk-rotasjonstrykk av forannevnte danske statstrykkeri. Arbeidstegninger etter fotografi, og graveringer av

Johs. Britze. Papir og tagging som foregående utgave. Opplagstall:

3 aur — 1 066 400 x 7 aur. — 623.800
5 « — 1 120 000 35 « — 1 090 800 x

Provisoriske tjenestemerker. 1936.

I desember 1936 utkom tre provisoriske tjenestemerker, nemlig 7 aur i Chr.X-type II, 10 aur i Chr.X-type I og 50 aur dobbeltportmerke, alle med ensartet svart overtrykk «Þjónusta» fra Prentsmidjan Gutenberg. Det er foreløbig 3. gang det røde 10 aur merke har vært benyttet som overtrykksmerke. Opplagene var henholdsvis: 100 000, 150 000 og 50 000 merker.

Sølvjubileum. 1937.

14. mai 1937 kunne kong Christian X feire 25-års regjeringsjubileum. Samme dag utkom på Island tre frimerker, 10, 30 og 40 aur, med kongens portrett i profil. Leverandører, trykk-

art, papir og tagging som 1935-utgavene. Opp-
lagstall:

10 aur. — 175 100
30 « — 159 300
40 « — 170 100

Dagen etter, 15. mai, ble samlerverden beriket med et av de i de seinere mellomkrigsår så populære miniatyrark. Det inneholdt ytterligere tre merker, 15, 25 og 50 aur, i tilsvarende tegning og var desuten flott utstyrt med krone, våpenskjold m. v. Blokken er utført i 5 farger, av trykktekniske grunner som boktrykk. Da «Post- og Telegrafvæsenets Værksteder» ikke hadde maskiner for boktrykk, ble framstillingen overdratt til J. Jørgensen & Co.s Bogtrykkeri i København. I motsetning til stålstikkmerkene er taggingen 14:13½. Avlevert fra trykkeriet: 55 000 blokker eller miniatyrark. Differansen mellom den på blokken påtrykte salgspris, kr. 2.—, og merkenes pålydende gikk til et postfond i Reykjavik.

Salgstiden for Sølvjubileums-frimerkene var fastsatt til årets utgang, fra 30. april 1938 ble de satt ut av kurs. Det var arrangert 1. dags avstempling.

Chr.X-merket III. 1937.

11. november 1937 kom et nytt opplag på 315 000 stk. 1 eyr merket i 1932-års typen. Denne gang på papir uten vannmerke, tagget 11¼, og trykt hos J. Jørgensen & Co. med klisjeer utlevert fra Thieles opphørte trykkeri.

Geysir, fiskemotiver, Karlsefni. 1938—?

Som de første i en definitiv nyemisjon ordnede kongemerker til avløsning av de tidligere kongemerker, utkom 5. april 1938 fire frimerker med bilde av den berømte springkilde Geysir i utbrudd. De laveste tre verdier, 15, 20 og 35 aur, var i en utførelse (Geysir I), 50 aur i en avvikende forbedret type (Geysir II), etter fotografi av Olafur Magnússon og rammetegninger fra det islandske postverks 1. tegner, Arni Sveinbjörnsson. 10. mai året etter kom videre verdier i to motiver hentet fra landets fornemste nærings-

vei fiskeriene, en torsk henholdsvis noen sild, utførte etter tegninger av Halldór Pétursson i Reykjavik. Desuten et tofarget 10 aur merke med

Islands statsflagg. Endelig kom samme dag også et 2 kr. frimerke med Porfinnur Karlsefni statue gjengitt etter et fotografi og med rammetegning fra A. Sveinbjörnsson. Statuen er utført av

billedhugger Einar Jonsson på bestilling av den amerikanske regjering, og står oppstillet i en park i Philadelphia til minne om Amerikas første kolonisator Porfinnur Karlsefni som i følge Eirík Raudes saga kom til Vinland fra Vesterbygda på Grønland i år 1002. Bortsett fra typene Geysir I og flagg, som later til å være forlatt, er der seinere utkommet en rekke andre verdier samt merker i fargeendringer slik at serien hittil (1945) omfatter følgende:

- 1 eyr, torsk, 10. mai 1939.
- 3 aur, sild, 10. mai 1939.
- 5 « torsk, 10. mai 1939.
- 7 « sild, 10. mai 1939.
- 10 « flagg, 10. mai 1939 (1 000 000)
- 10 « grønn, sild, januar 1940.
- 10 « grå, sild, 26. mars 1945.
- 12 « sild, 1943.
- 15 « Geysir I, 5. april 1938 (200 000).
- 20 « Geysir I, 5. april 1938 (1 000 000).
- 25 « rød, torsk, januar 1940.
- 25 « brun, torsk, 26. mars 1945.
- 35 « Geysir I, 5. april 1938 (500 000).
- 35 « sild, 1943.
- 40 « Geysir II, 10. mai 1939.
- 45 « Geysir II, januar 1940.
- 50 « Geysir II, 5. april 1938.
- 50 « torsk, 1943.
- 60 « Geysir II, 1943.
- 1 kr., Geysir II, 26. mars 1945.
- 2 « Karlsefni, 10. mai 1939.
- 5 « Karlsefni, 10. mai 1943.
- 10 « Karlsefni, 26. mars 1945.

Alle disse merkene er framstillet i stålstikk-dyptrykk hos firmaet Thomas De La Rue & Co., unntatt flaggmerket som er trykt i boktrykk. Vannmerkefritt papir, tagging 14.

Både ved ovenstående og alle seinere emisjoner til og med Snorremerkene, ble til 1. dagsbrev benyttet et særlig stempel på konvoluttene, ikke på frimerkene, med teksten: «Stimplad á utgáfudegi — First day cover».

En del av verdiene treffes med overtrykket «Orlof» som vel best kan oversettes med orlov, dvs. feriemerker. De er uten postal interesse.

Leifr Eiricsson. 1938.

9. oktober 1938, på den i U. S. A. innstiftede «Leifr Eiricssons day», utkom atter et miniatyrark på tre frimerker. To av dem viser amerikaneren A. Stirling Calders monument over Leifr Eiricsson eller Leifr Heppni som oppdaget Vinland (Labradorkysten eller New Foundland) omkring år 1000, — en foræring fra den amerikanske kongress og regjering til Altingsjubileet i 1930. Rammer og midtmerke er tegnet av A. Sveinbjørnsson, de flankerende merker er utførte etter fotografier av statuen.

Blokken ble trykt i fotogravyr av «Statsdruckerei» i Wien i ikke mindre enn seks farger. Vannmerkefritt hvitt papir, tagging 12½, opplag 200 000.

Også denne blokkens salgspris var kr. 2.— og overskuddet gikk til veldedige formål. Den ble solgt offisielt også i Amerika. Frankeringsugyldig etter 8. oktober 1939.

Universitetsmerkene. 1938.

Året skulle bringe ennu en frimerkeutgave. 1. desember feiret Island sin 20-årige uavhengighetsdag og anledningen ble benyttet til utgivelse av tre minnemerker, 25, 30 og 40 aur. alle med

avbildning av statsarkitekt, professor Gudjón Samúelssons nye univeritetsbygning i Reykjavik.

Merkebilledet etter et fotografi av universitetet, rammetegninger, gravyrer og trykk (stålstikk-dyptrykk) ble besørget av Thomas De La Rue & Co. Ark á 50, papir uten vannmerke, tagging 13½, opplag 100 000 sett. Merkene ble satt ut av kurs 1. januar 1940.

Jochumsson-provisorier. 1939—41.

Ultimo mars 1939 utkom Jochumssonutgavens 35 aur med tallet 5 i svart overtrykk over den gamle verdiangivelse, og i 1941 3 aur med 25 i tilsvarende rødt overtrykk fra «Prentsmidjan Gutenberg». Opplag:

25/3 aur. — 500 000
5/35 « — 450 000

Utstillingsmerkene. 1939—40.

I forbindelse med Islands deltagelse i Verdensutstillingen i New York ble der 30. april 1939 utgitt fire dypttrykkmerker fra Thomas De La Rue, etter tegninger fra A. Sveinbjørnsson. Den laveste verdien, 20 aur, viser i stilisert form utstillingens symbolske kegle og jordkule som vel skulle forestille menneskeandens oppadstreben («trylon») og utstillingens omspennende område («perisphere»), 35 aur og 2 kr. har en veltruffet avbildning av Þorfinnur Karlsefnis statue. Alle har innskriften N.(ew) Y.(ork) 1939. W.(orld) F.(air). Kurseringstiden var satt til 31. oktober. Opplagstall:

20 aur.	—	350 000	x
35 «	—	250 000	x
45 «	—	200 000	x
2 kr.	—	50 000	x

At 2 kr. verdien kom med skyldtes egentlig en feiltagelse fra trykkeriets side, idet der samtidig var bestilt en slik verdi i liknende utførelse, men uten utstillingens insignier. (Kfr. Karlsefnimerket av 10. mai 1939.)

Året etter ble utstillingen gjenåpnet med en på grunn av krigen innskrenket utenlandsk deltagelse. Island var atter med og utgav 11. mai utstillingsmerkene på nytt med «1940» i svart overtrykk fra Gutenberg. Opplag angivelig 15 000 serier. De var gyldig til frankering året ut. Begge emisjoner ble solgt på utstillingen.

Snorremerkene. 1941.

23. september 1942, 700-årsdagen for Snorri Sturlassóns død, kom en minneutgave på tre frimerker med Gustav Vigeland's Snorrestatue gjengitt etter et fotografi.

Også disse merker ble levert av Thomas De La Rue & Co. med trykkart, på papir og i tagging som før. A. Sveinbjørnsson utførte rammetegningene, men disse ble delvis forandret etter forslag fra trykkeriet. Opplagstall:

25 aur.	—	300 000
50 «	—	150 000
1 kr.	—	150 000

Jón Sigurdsson. 1944.

Etter utløpet av Islands forbunnstraktat med Danmark ble landets statsform republikk og valg på den første president fant sted 17. juni 1944. Til minne om Jón Sigurdsson, statsmannen som nøyaktig 33 år tidligere var hedret med et frimerke, utkom samme dag seks frimerker med bilde av Sigurdsson etter et gammelt fotografi.

Fremdeles er rammetegningene levert av A. Sveinbjørnsson, mens trykningen utførtes av Thomas De La Rue & Co. slik som det framgår

av tekst nederst på arkene. Trykkart, papir uten vannmerke og tagging 14 som før. Opplagstall:

10 aur.	—	500 000
25 «	—	500 000
50 «	—	500 000
1 kr.	—	300 000
5 »	—	100 000
10 »	—	50 000

Til 1.dagsstempler ble det brukt et særstempel «Þingvellir 17. júní 1944».

Opplysningene er for en vesentlig del hentet fra Kohls håndbok. For de nyere utgaver er en rekke meddelelser med beredvillighet stillet til forfatterens disposisjon av herrerne Fuldmægtig Olaf Bøgh i Generaldirektoratet for Post- og Telegrafvæsenet, København, og Fuldmægtig Magnús Jóhannsson i det islandske Post- og Telegrafstyre, Reykjavik.

Opplag av London og Wergelandmerker

Poststyret meddeler:

Opplaget av de norske London-frimerker er:

Verdien 5 øre	4 000 000
» 7 »	2 500 000
» 10 »	12 275 000
» 15 «	1 275 000
» 20 »	22 275 000
» 30 »	1 000 000
» 40 »	1 675 000
» 60 »	1 600 000

Tallene gjelder alle merker som er sendt ut fra London og fra Frimerkeforvalteren.

Opplaget av Wergelandsfrimerkene er:

Verdien 10 øre	2 025 000
» 15 »	1 050 000
» 20 »	4 125 000

Ingen av de foran nevnte merker vil bli trykt i nye opplag.

Møtereferater fra FORBUNDSKLUBBENE

D'herrer Sekretærer bes sørge for å sende inn referatutdrag omgående. Referatutdragene må være kortfattede, og skal være Redaksjonen i hende senest 10. i hver mnd. Sterkt forsinkede referater kan ikke påregnes inntatt.

Oslo Filatelistklubb.

Møte nr. 1189 ble avholdt på Frognerstøen i forbindelse med sommermøte den 9. juli 1945 kl. 19 under ledelse av formannen Duner.

Til stede var 49 medlemmer og 8 gjester.

Formannen ønsket alle hjertelig velkommen, spesielt vårt svenske medlem Erik Norelius, Charlottenberg, som var til stede. Formannen benyttet samtidig anledningen til å takke Norelius hjertelig for hans gavesendinger til klubben under okkupasjonstiden, videre hadde han i dag tatt med kaffe og sigarer til festen. Norelius høstet voldsom applaus fra medlemmene.

Blant gjestene så man også Doller som var kommet tilbake fra et mindre behagelig opphold i Tyskland.

1 medlem ble opptatt: Nr. 866 distriktslege Ole Selve, Ullsteinvik.

En rekke sirkulærer fra Postverket angående stengning av samlerluka inntil videre, salg av Londonmerkene, de nye Wergealndsmerkene, og forbud mot bruk av Quislingmerker ble referert.

3 bytteønsker ble framlagt.

Det ble referert hilsninger fra Stockholms Filatelistiskap, Nils Strandell og Lars Elkmann.

Aarhus Philatelistklub, Aarhus, ble enstemmig innvotert som medlem av Nordisk Filatelist-Forbund.

I anledning av den dårlige stimpling som klubben hadde kalget over, beklaget Poststyret dette og årsaken var personalmangel.

Fra Hamre Cranner ble referert takkeskrivelse i anledning av de blomster klubben hadde sendt ham.

Referat fra forrige møte ble opplest og vedtatt.

Thune-Larsen meddelte at Byttekontrollen for tiden gikk temmelig tregt på grunn av brevvektsgrensen på 20 gr. til utlandet. Han hadde håpet at denne vektgrense skulle bli opphevet med det første, men den varer fremdeles og byttekontrollen har liggende over 100 brev som på grunn av dette ikke kan bli ekspedert. Vektgrensen gjelder ikke inngående sendinger, så kontonene viser sterk stigning i utlendingenes favør. Videre anmodet han styret å påtale like overfor Poststyret den salgsmåte som var tenkt benyttet med Londonmerkene som kommer i morgen.

Stensdal mente at opplaget på Londonmerkene var meget over 1 million.

Møtet ble hevet kl. 20.

30 av medlemmene begav seg ned i spisesalen. Stemningen var dessverre ikke så høy som den burde være, og skjenkeforbudet kan vel tillegges skylden for dette.

Takket være Norelius fikk man servert meget god kaffe og alle herrene fikk sigarer.

Herr og fru Langeborg takket Norelius for henholdsvis sigarene og kaffen og forsamlingen sluttet seg til ved å synge den svenske nasjonalsang. En halv time før midnatt måtte man bryte opp for å få siste trikk heim.

Hein Torgersen.

Hamar Filatelistklubb.

Lørdag 9. juni holdt klubben en liten tilstelning i anledning av 2-årsdagen. Formann Gulbrandsen åpnet med å ønske velkommen til det første møte etter krigen. Han ga et kort resymé over klubbens arbeid i de 2 årene som er gått siden Hamars frimerkesamlere møttes for første gang. Etter forslag fra styret ble det bestemt at alle nazister som måtte være medlem av klubben, skal ekskluderes.

Referat fra forrige møte ble opplest og vedtatt, og møtegevinsten ble trukket.

I anledning av 2-årsdagen ble det servert eggedosis, og Cato Gulbrandsen holdt sitt andre foredrag i serien «Jorden rundt». Han startet nå i New York og gikk rundt i Nord- og Syd-Amerika, og var i det hele tatt innom mange interessante steder. Foredraget var fulgt av lysbilder, og var like levende og interessant som det orfrige i serien. Det høstet da også livlig bifall.

Efterat det var servert kaffe og medbrakte smørbrød, holdt Erling Nordrum en liten tale, og møtet ble hevet kl. 24. Til stede var 18 medlemmer.

Bjørn Østby.

Medlems-annonser.

På denne plass kan medlemmer få innrykket annonser på inntil 5 petittlinjer for kr. 3,00, som må betales ved bestillingen.

Frimerkebytte ønskes med norske samlere.

P. Nurmi, Kansakouluk 10 A 2, Helsinki, Finland.

Ønsker forbindelse med samlere i Sverige, Finland og Danmark for bytting av frimerker.

Birger Tangen, Rusten, Andselv, Norge.

Byte ønskas med norska samlere.

Eugen Herz, Tullportgt. 20, III, Nyköping, Sverige.

Alle slags

trykksaker

utføres rimelig og pent

Godt utvalg i
FRIMERKER

ALF EIDE

KRISTIAN AUGUSTSGATE 9, OSLO

Autorisert frimerkehandler.

RAMBÆKS
TRYKKERI

TOLLBODGATEN 2
TELEFON 24826
OSLO

norsk FILATELISTISK TIDSSKRIFT

Utgitt av: NORSK FILATELISTFORBUND

Forbundets formann: Dr. Pør Gellein,
Holmenkollvegen 10, Smestad.

Ansvarlig redaktør: Jarle O. Stensdal,
Postboks 46, Høvik.

Forretningsfører: Hans E. Matfeld,
Nytorget 5, Oslo.

Abonnement: Innenlands kr. 5,— pr. år.
Til utlandet kr. 7,— pr. år.

Annonsepriser: ¼ side kr. 25,—, ½ side
kr. 13,—, 1/16 side kr. 7,—.

Post angående annonser og abonnement sendes til forretningsføreren, Nytorget 5, Oslo.

FILATELISTER

Forlang nå min prislister for 1945/1946 over pakker samt flere bedre merker og diverse annet. Prislisten sendes gratis (portofritt).

Forsøk også mine utvalg i merker, hvor De sikkert vil finne flere merker av interesse. Jeg gir 10 % rabatt på alle utvalg når kjøpet overstiger kr. 25.00.

Pinsetter på lager kr. 4.85 pr. stk. sendes mot oppkrav.

OLAV NYGÅRD

Boks 100 — Sandnes

Autorisert frimerkehandler.

Selges til

HØYESTBYDENE

- 1 Færøene 1941, prov. kompl. (5) ubrukt (600.—).
- 2 — — — brukt (400.—).
- 3 — — prov. 20 ore: 1, 20: 5, 20: 15, (3) brukt (125.—).
- 4 Grønland 1945, ny serie kompl. 1 ore — 5 kr. (9), (75.—).
- 5 — — — overtrykk «Danmark befriet» (9), (225.—).
- 3 Ungarn 1943, Røde Kors blokker, tagget og utagget (550.—). Kan evt. deles i 4 serier à (150.—).

Angitte priser er minstepriser.

Tilbud sendes.

Bill. mrk. «Anbud 1945» til dette blads eksped.

FORSØM IKKE å holde Dem à jour med prisene. Nye lister over billige serier 50 ore.

BLI NYHETSKUNDE. — Konkurransedyktige priser. Ingen kjøpetvang. Kunder tilsendes automatisk event. leilighetstilbud etc.

Siste nytt: Danmark, Jubileum 10, 20, 40 ore, pris kr. 1.50. Sverige, Rydberg 4 stk. kr. 7.50. Finland, 3, 4, 5, 15 og 25 mark, pris kr. 2.40. Porto ekstra.

A. JENSENS FRIMERKEFORRETNING
(Autorisert)

Thv. Meyersgt. 61 Oslo Telefon 70102

ISLAND

Nr. 121	kr. 65.00
» 154/157	» 15.00
» 164/166	» 6.00
» 176/180	» 9.50
» 199/203	» 75.00

Flypost:

» 9/11	» 32.50
» 15/20	» 28.70

Erindringsmerker:

» 1/3	» 8.25
-------	--------

Serien tilsalgs, eventuelt bytte i bedre Sverige. Basis Melbyes katalog.

ULRIK KIRKEDAM — ARENDAL

Friko-Nytt _____

FRIMERKEKOMPANIEET

Tollbugt. 4, Boks 684, Oslo — Tlf. 25 052

Postgiro 100.57 — Telegr.adr.: „Stamps“

Autorisert frimerkehandler.